

Željko Kosanović

Ogulinski kupus kroz povijest

Ogulinski kupus (zelje) karakteristična je poljoprivredna kultura ovoga područja.

U radu je prikazana povijest proizvodnje i neki dokazi o autohtonosti toga proizvoda, kao i njegov utjecaj na razvoj ogulinskoga kraja.

Ključne riječi: Ogulinsko polje, Ogulinsko–modruška udolina, ogulinski kupus, autohtona sorta, proizvodnja kiseloga kupusa

Uvod

Ogulinski kupus je vrlo značajan za razvoj ogulinskoga kraja s više aspekata. Zbog utjecaja specifičnih klimatsko–pedoloških obilježja ogulinskoga kraja, postigao je visoku kvalitetu i specifična svojstva te time stekao ugled kod potrošača. Uz tradiciju uzgoja i preradbe u dužem vremenskom razdoblju, nameće se potreba naglasiti opstojnost sorte i opravdano se govori o autohtonom ogulinskom kupusu.

Ovaj rad obuhvaća pregled povijesti poljoprivrede u ogulinskom kraju od petnaestoga stoljeća do danas. Autor ne ulazi u povijesnu analizu, jer za to nije mjero-davan, ali je za obradbu teme koristio pojedine podatke (koji su pretežito citirani iz povijesnih izvora). U ovom radu podatke o sebi, ili svojim predcima, pronaći će mnogi žitelji Ogulinsko–modruške udoline.

U sortnoj listi poljoprivrednog bilja Republike Hrvatske »kopus ogulinski« nalazi se od njezinoga formiranja šezdesetih godina prošloga stoljeća, i to u skupini domaćih sorti. Međutim, sjemenske tvrtke nikada nisu pokazale interes za organizaciju proizvodnje sjemena kupusa ogulinskoga, te su proizvođači kupusa sami proizvodili sjeme za vlastite potrebe. Kako je kupus stranooplodna kultura, u dugogodišnjoj proizvodnji sjemena ogulinskoga kupusa zamijećena je određena genetska varijabilnost u njegovim morfološkim svojstvima. To je rezultat uzdržne selekcije bez stručnoga nadzora koji je reguliran propisima u sjemenarstvu.

Na inicijativu proizvođača iz ogulinskoga kraja, prije desetak godina započeta je reselekcija kupusa ogulinskoga. Cilj je selekcije iz lokalne sorte izdvojiti tip kupusa čija glavica svojim oblikom najviše odgovara za pakiranje cijele glavice kiselog kupusa. Selekciju provodi Zavod za povrćarstvo Agronomskoga fakulteta u Zagrebu, a sufinancira je grad Ogulin.

Temeljem Zakona o hrani, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva donijelo je »Pravilnik o oznakama izvornosti i oznakama zemljopisnoga podrijetla hrane«¹ Pravilnik je usklađen s propisima koji se primjenjuju u Europskoj uniji. Proizvođači su podržali mogućnost zaštite zemljopisnoga podrijetla ogulinskoga kiseloga kupusa kao prepoznatljivoga autohtonoga proizvoda. Za navedenu zaštitu prema spomenutom Pravilniku, potrebno je i dokazati da se proizvod na određenom zemljopisnom području proizvodi duži niz godina.

Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu izradio je prijedlog specifikacije ogulinskoga kiseloga kupusa kao proizvoda zaštićenoga zemljopisnoga podrijetla, zajedno s agronomima iz Ogulina, te uz suglasnost Udruge proizvođača kiseloga ogulinskoga kupusa. U specifikaciji su određeni tehnološki parametri i uvjeti proizvodnje svježega kupusa, te tehnologija i uvjeti kiseljenja kupusa, od stavljanja u bazen za kiseljenje, pa do pakiranja.

Jedan od načina dokazivanja autohtonosti sorte »kupusa ogulinskoga« jest i taj, da je posađena sorta ovoga kupusa u udaljenijim područjima ostvarila znatno manji prinos i nižu kvalitetu od onoga posađenog u Ogulinskom polju. Počevši od 1973. godine, to je učinjeno više puta i na više lokacija. Od tada se, pa do oko 1980. godine, »kupus ogulinski« sadio u okolici Ljubljane, Ilirske Bistrice, Varaždina, Križevaca, Zemuna, Futoga, Velike Kladuše, Zadra, Privlake (kod Vinkovaca) itd. Nigdje, »kupus ogulinski« nije imao prinos i kvalitetu, kao u Ogulinskom polju. Očit je utjecaj tla i klime ovoga područja. I to dokazuje, u velikoj mjeri, da je »kupus ogulinski« autohtona sorta.

Drugi je način dokazivanja autohtonosti, da se kroz više desetljeća unatrag prikupe dokumenti, ne bi li se u njima našli dokazi za autohtonost ove sorte. Iz brojne literature, korištene za obrađivanu temu, a navedena je samo neka na kraju ovoga rada, nigdje, ni u jednom dokumentu ili literaturi, od približno 15. stoljeća pa do druge polovice 20. stoljeća, ne spominje se izričito naziv »ogulinski kupus«. To nije bilo ni za očekivati. Naziv sorte »kupus ogulinski« navodi se u disertaciji Vere Mikolčević (Zagreb, 1959.), a u sortnu listu pod tim nazivom dolazi šezdesetih godina

1 Narodne novine broj 80/2005.

Vakumirane glavice kiseloga ogulinskoga kupusa prvi su put pod tim nazivom došle na tržište 1973. godine, o čemu će kasnije biti riječi.

Razvoj poljoprivrede u ogulinskom kraju od 1486. do 1946. godine

Koje su međe Ogulinskoga polja i tko ih je prvi odredio?

Međe Ogulinskoga polja prvi je odredio kralj Leopold I. poveljom izdanom u štajerskom Gracu 24. rujna 1668. godine. Navedenom poveljom kralj Leopold I. ..»potvrdio je ogulinskoj općini njezin teritorij, kakav je bio od starine, naznačio njegove međe i podijelio razne povlastice«. ²

Međe Ogulinskog polja, kako ih je odredio kralj Leopold I., jesu slijedeće:

...»Međa je išla od rijeke Dobre prema rijeci Vitunjčici, gdje ova utječe u Dobru i koje se mjesto zove obično »Voidostaje«, zatim uzduž rijeke Vitunjčice do njezina izvora, odavde do jednog studenca i Malog Kleka, te gore na Mali Klek po sredini brda Škrobotnika, ili na vrh Škrobotnika, odavde preko brda Soplja i upravo po sredini toga brda prema Modrušu (gdje imade ono što Modrušani uživaju među Ogulincima, a Ogulinci među Modrušanima, ostali svakom što mu pripada) onda prema Vilić–klancu s ove strane rijeke Munjave, odavde na groblje, negdje na vrh brda Veljuna pa na Kaševare brazdom put rijeke nazvane Mrežnica Dance, odavde između rudina i preko jedne gomile kamenja prema Bukovici, nadalje preko rijeke Munjave do plašćanske međe (koje zemljište i Ogulinci i Plaščani kao i do sada uživati mogu), te napokon odavde prema rijeci Vrnici na Suhi Potok...«. ³ (slika 1)

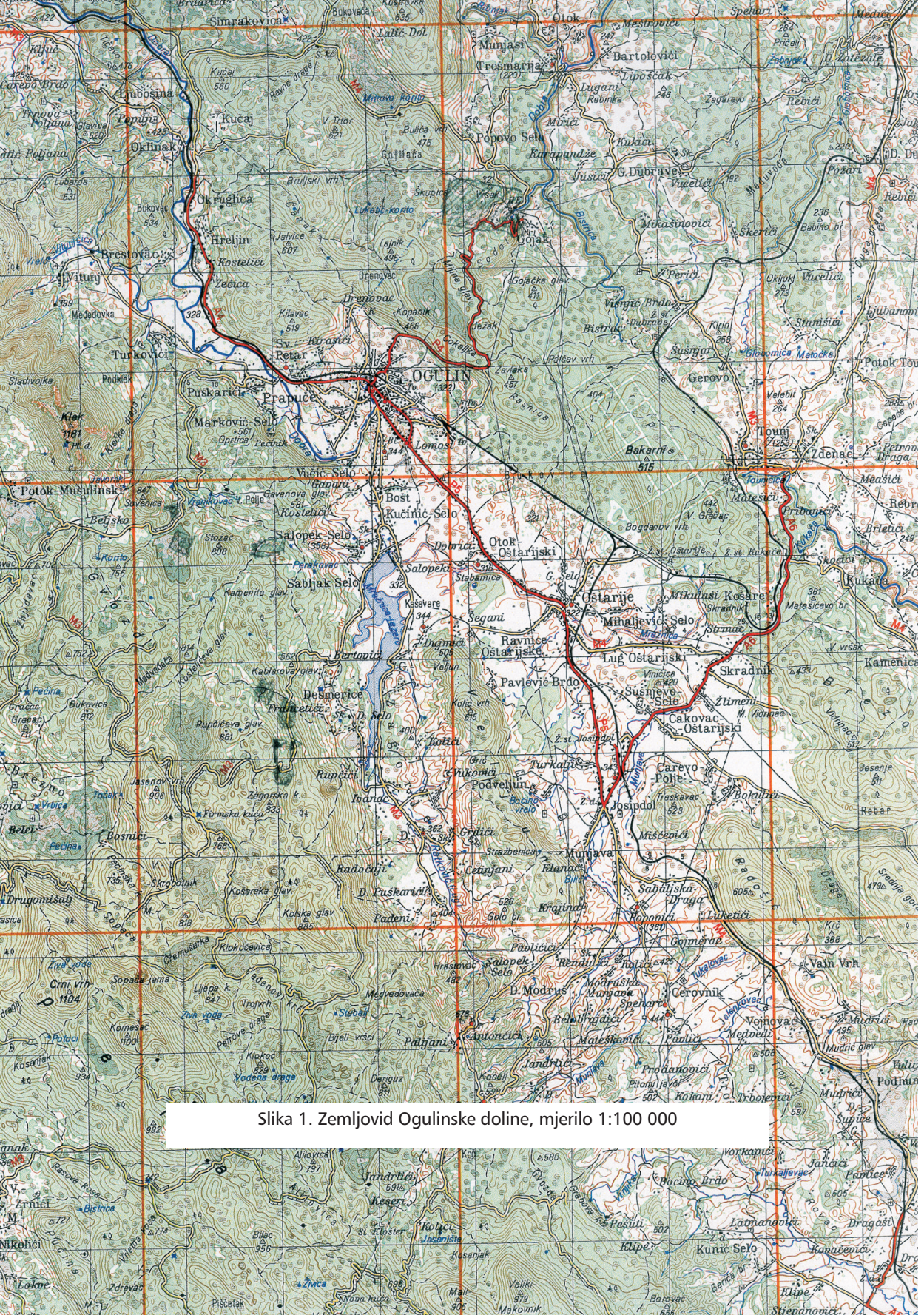
Iz te kraljevske povelje, mogu se i danas iščitati međe Ogulinskoga polja. Isto tako, vidi se da kralj Leopold I. odjeljuje Ogulinsko od Plaščanskoga polja. Kralj Leopold I. ovom je poveljom odredio ogulinskim vojvodama i žiteljima niz povlastica. Zanimljivo je navesti, da *...»spomenutim vojvodama i cijeloj ogulinskoj općini ne smije se nametnuti da plaćaju nikakvu drugu desetinu, osim ogulinskoj crkvi i njezinu župniku, niti kakvi drugi neobični poslovi radi njihovih zemljišta, koja su oni i njihovi pradjedovi s velikim trudom iskrčili i pretvorili u pitomu zemlju«. ⁴*

---

2 M. Magdić, *Topografija i povijest Ogulina, Ogulin*, 1996., str. 48.

3 Isto, str. 49.

4 Isto, str. 50.

Slika 1. Zemljovid Ogulinske doline, mjerilo 1:100 000

Dakle, u to se vrijeme u ovom kraju otimalo od šume, da bi se stvorilo plodno zemljište. Tada, ako je netko iz nekoga razloga izgubio zemljište ili se bez dopuštenja preselio »*drugamo u unutarnju zemlju*«, to se zemljište davalo »*drugim zaslužnim graničarima*«⁵. Ono se nije usitnjavalo u manje parcele. To je jedan od pokazatelja kako se oko 1600. godine živjelo u ogulinskom kraju, kada su ljudi velikom mukom krčili šume i bujadnice da bi došli do plodnoga tla.

Sličan je primjer iz 20. stoljeća, tlo na području Kaševara. Ono se nalazi između jezera Sabljaci, Kučinić sela i Bošta, te suhoga korita Mrežnice (Dance) i brda Veljun. Kaševare su bile bujadnica. Bez mehanizacije, samo sa stočnom spregom i primitivnim plugovima i alatkama, tu su bujadnicu iskrčili da bi došli do oranice. Uz mnogo stajškoga gnoja od 1960. do 1980. godine, to je bilo najplodnije tlo u Ogulinskom polju, s vrlo mnogo humusa. Tu se uzgajao najviše ogulinski kupus.

Po bujadnicama Kaševara, pedesetih godina prošloga stoljeća, prvi je bacao vapno Marko Salopek (Tomšinov), Sabljaci 54. Osim vapna, navozio je i velike količine zemlje zvane »žutica«, koju je iskapao pokraj svoje kuće, i sitni pjesak iz korita Mrežnice. Dodavanjem stajškoga gnoja i gnojnice, učinio je te bujadnice najplodnijom zemljom u okolici. Na toj plodnoj zemlji ogulinski kupus je davao veliki prinos i izvrsnu kvalitetu. Kasnije su primjer Marka Salopeka slijedili mnogi. Iako su u početku na njegov rad gledali s velikom nevjericom, vidjevši kako iz bujadnice postaje plodna oranica i oni su počeli raditi što i on. Za Marka Salopeka se može reći da je od bujadnica stvorio oranice Kaševare.

O Ogulinskom polju pisao je i André Blanc u tekstu »Ogulinsko polje — Proučavanje agrarne geografije«.⁶ Blanc je opisao stanje na selu na tom području od kraja 19. stoljeća, pa do 1950. godine. Ovdje se ukratko prikazuje najvažnije, kako bi se pokazalo koliko je to bila siromašna poljoprivreda, čak do 1950. godine.

Prvo, o međama Ogulinskoga polja. Blanc piše da se Ogulinsko polje proteže...»*u podnožju Kapele, dinarskim smjerom (SZ–JI), na dužini od 15 do 18 km. U grubim crtama ima ono oblik istokračnog trokuta s osnovicom na jugoistoku. Visine rastu od 317 m kod Otoka, na 342 m kod Vitunja i 364 m u Modruškom Zagorju*...»⁷

Međe Ogulinskoga polja prema Blancu:...»*S padina Bogdanova vrha (512 m) nad željezničkom postajom Oštarije imamo dobar pregled polja. Ističe se planinski okvir. Na zapadu sa 700—800 m viši i dolovima nagrizeni lanci Kapele, koji se prema S–u*

---

5 Isto.

6 A. Blanc, Ogulinsko polje — proučavanje agrarne geografije, Geografskom glasnik, Zagreb, god. 1949–50 broj 11–12. str. 83–96.

7 Isto, str. 83.

nastavljaju neobičnim Klekom (1182 m). Na istoku se proteže greben Krpela (511 m). Brežuljci oko Cerovnika (Radošić 606 m i Treskavac 527 m) zatvaraju obzorje prema jugu, a na jugoistoku se uzdiže šumoviti Hum (863 m) kod Plaškog.

Vezu s okolicom omogućuju troja vrata: prolaz Tounj — Skradnik, skraćena dolina Mrežnice; gornja dolina Dobre otvara pristup prema Gorskom Kotaru; Josipdolska vrata vode u susjedno polje Plaškog.

Dno Ogulinskog polja nije jednoliko kao u ličkim poljima. Imamo ravnih površina, kao što je dolovima nagrižena zaravan Dubrava, stepeničastih terasa na padinama Kleka i usječenih dolina (Dobra i Mrežnica). Uzine i humovi izdvajaju više dijelova: ravnice Vitunja i Jelačko polje na sjeveru; Ogulinsko i Oštarijsko polje u užem smislu; Modruško Zagorje, Gornju dolinu Mrežnice, koju od polja odvaja Veljun (616 m); ravnice Skradnika i Careva polja, koje od polja dijeli hum Sveta Katarina«...⁸

Prema iznesenom, Blanc se približno držao međa Ogulinskoga polja, koje je po veljom 24. 9. 1668. godine odredio kralj Leopold I.

Prema Blancu, zadruga je ...»osobito bila razvijena u ovom kraju, jer Ogulinsko polje u 19. stoljeću pripada Vojnoj Krajini... Austrijske vojne vlasti podržavale su zadrugni poredak, jer je svojom konzervativnošću seljaka držao na okupu i u potpunoj poslušnosti. Još i danas (oko 1950. godine, opaska Ž. K.) 50 do 80 % posjeda ogulinskoga kraja pravno pripada zadrugama«... U 19. stoljeću malo posjeda prelazi 6 ha . ...»Općinski i državni posjedi zauzimaju velike prostore (70 do 80 % cijele površine). Šuma je opći posjed i seljak može u njoj napasivati stoku« ... »Općenito nedostaje plug; točak je od hrastova debla, brana je od granja, na koje se stavlja veliki kamen. Žanje se srpom, mlati se u buretu ili na gumnu. Malo je spremišta za sijeno, koje propada, jer stogovi ostaju dugo na polju, izloženi kiši. Ne posvećuje se dovoljna pažnja skupljanju gnoja, te zbog iscrpljivanja treba zemljište dugo ostavljati na ugaru«.⁹

Blanc navodi da von C.B. Heitzinger u svojem radu »Statistik der Militargrenze« (Wien, 1820) daje sljedeće podatke za plodored početkom 19. stoljeća:

1. na posjedima u blizini sela –

prve godine: pšenica ili kukuruz ili proso;

druge godine: kukuruz ili pšenica ili ječam;

treće godine: proso ili zob;

pete, šeste, sedme i osme godine: ugar.

2. na udaljenim zemljištima –

prve godine: proso, zob ili susimica (miješani usjev žita);

8 Isto, str. 83.

9 Isto, str. 84–85.

*druge godine: zob ili susimica ili proso;
treće, četvrte, pete, šeste, sedme i osme godine: ugar«...¹⁰*

Više od 50% cijele obrađene površine još 1895. godine otpadalo je na žitarice. Tada je na krumpir otpadalo oko 10 % površina u Modrušu i Oštarijama.

Blanc navodi da je zadružno gospodarstvo s oko 4 ha polja, 1885. godine (prema podacima za kotar Ogulin), prosječno godišnje ubiralo: 100 kg pšenice, 960 kg sporednih žitarica, 160 kg kukuruza.¹¹ To je bilo zaista vrlo malo i zato je uskoro i došlo do iseljavanja.

Nakon ukidanja Vojne krajine (1873.) dolazi do raspada zadruga, dijeljenja obitelji iseljavanja i podjele imanja, isprva tajno, a kasnije i javno. Zanimljivo je spomenuti, da je ... »*Hrvatski zakon od 9. 5. 1879. zabranjivao pretjerano dijeljenje posjeda i utvrdio 'minimum', koji se može dijeliti, ali je bilo kasno. Malo — pomalo, diobe su priznate i unijete su u katastar*«¹² ... »*U periodu od 1890. do 1910. godine u kotaru Ogulin statistika je zabilježila najveći broj potajnih dioba seljačkih zadruga na području Hrvatske i Slavonije, t.j. 1935 slučajeva potajne i 63 slučaja službene diobe, koje su izvršili zadružni povjerenici... Ekonomski razlozi za diobu tih zadruga bili su toliko jaki, da ih nikakva zakonska ograničenja nisu mogla zaustaviti*«...¹³

Površine zasađene povrćem, a tu je i kupus, bile su u ha:

Mjesto	1885.	1946.
Josipdol	7,1	3
Modruš	8,3	2
Ogulin	8,6	9
Oštarije	6,1	1

10 Isto, str. 85.

11 Isto, str. 87.

12 Isto, str. 88.

13 B. Štancl, Zaposlenost i ekonomija seljačkih gospodarstava, Agronomski glasnik, Zagreb, 1966.

U doba terenskoga istraživanja tadašnjega kotara Ogulin i širega područja, autor ovoga rada imao je priliku biti mnogo puta s dr. Štanclom. Istraživanjima se predano posvetio, ali u tadašnjim je razgovorima stekao dojam da će dr. Štancl citirati neke autore, jer mu u protivnom možda rad ne bi bio tiskan. Ispusti li se ono što se u to doba moralo navesti, po mom osobnom mišljenju ostaje vrijedno djelo o tadašnjem lošem stanju u poljoprivredi, napisano na znanstvenim osnovama.

To su zaista male površine iz kojih se vidi, da je pravi zamah u sadnji ogulinskoga kupusa bio u drugoj polovici 20. stoljeća.

Za donošenje pojedinih zaključaka o poljoprivredi ovoga kraja korisno je poslužila i knjiga »Urbar Modruški od god. 1486.« Radoslava Lopašića¹⁴. Ogulin je osnovan 1500. godine, prema tome u »Urbaru« ne može biti spomena o Ogulinu, ali se u njemu govori o selima i žiteljima ovoga kraja, kojih imena i prezimena i danas postoje. »Urbar« je važan za shvaćanje i poljoprivrede u Ogulinskom polju prije 500 godina.

Grad Modruš je u srednjem vijeku bio važno gospodarsko, političko, kulturno i vjersko središte vrlo velikoga područja, od Severna pa do Saborskoga. Prvi se put spominje u 12. stoljeću, kao župa u splitskoj nadbiskupiji, 1163. godine. Kasnije se Modruš još spominje 1185. godine, pa 1225. godine, dok na kraju njime nisu zavladali krčki knezovi Frankopani, te je tako Stjepan II. Frankopan nosio titulu kneza senjskoga, modruškoga i krčkoga¹⁵.

Modruški urbar je tim važniji što je nastao 1486. godine, prije bitke na Krbavi, 1493. godine, a i prije osnivanja grada Ogulina, 1500. godine. U Modruškom urbaru popisana su 32 naselja, koja u velikom broju postoje i danas. Samo su im imena onda bila malo drukčija. Na primjer: Zaborsko (Saborsko), Zavrh (Trojvrh ili Vajin Vrh), u Ribarih (Ribarić selo iznad Mrežnice), Krnice (Kućinić selo), Prapruća (Prapuće), Polje (Carevo Polje) itd.

...»Za razliku od većine hrvatskih urbara, Modruški urbar ulazi u grupu tzv. potpunih urbara u kojima su dati poimenični popisi podložnika, njihovih skupnih i pojedinačnih obaveza«...¹⁶.

U Urbaru je navedeno čak 748 kmetskih gazdinstava, od čega je 231 pusto.

...»*Jedinica seljačkoga posjeda bila je selište ili selo. Riječ selo uvijek označava skup zemalja koje pripadaju pojedinom kmetskom selištu. Jedan kmet mogao je imati više selišta... Jedan dan oranja odgovara jednom jutru, odnosno 1600 kvadratnih hvati.*«¹⁷

...»... *posebnu pozornost treba posvetiti onim obiteljskim imenima iz urbara koja su se4 ustalila i postala prezimena, koja se iz naraštaja u naraštaj prenose u ogulinskom kraju, tijekom polutisućljetnog razdoblja sve do danas. To su:*

Blašković, Bošnjak, Brajković, Burić, Butković, Dragišić, Drašković, Franjković, Grdešić (Grdasić, Grdecić), Grgurić, Grdić, Jelenac, Jurašić, Jurković, Kolić,

14 Pretisak je izdao Ogranak Matice hrvatske u Ogulinu, 1977. godine

15 I. Tironi, Pet stotina ljeta Modruškog urbara ... u: Urbar modruški, Ogulin, 1997. (pretisak, Ogranak Matice hrvatske, Ogulin), str. 105.

16 Isto, str. 108.

Krizmanić, Lončarić, Kučinić, Lončarić, Luketić, Marković, Mavrović, Medved, Mihalić, Mihelić, Novačić, Plivelić (Plevelić), Salopek, Skočić i Stanišić. Ta najstarija Ogulinsko–modruška prezimena, koja potječu još iz srednjeg vijeka, ujedno uvrštavamo i u red najstarijih hrvatskih prezimena uopće»¹⁸

H. Salopek u spomenutom djelu međe Ogulinskoga polja opisuje ovako:

...»Ogulinsko–modruška udolina jasno je zaokružena zemljopisna cjelina koju sa zapadne strane omeđuje Kapelsko gorje kojom dominira vrh Klek (1182 m). Podno Kleka, u suženju rijeke Dobre koje zatvara udolinu sa sjeverne strane, smjestio se grad Ogulin. Istočne rubove udoline omeđuju bregovi: Krpel (511 m), Brezovica (565 m) i Hum (863 m). Na jugu udolina prelazi u brežuljkasti kraj pokraj sela Modruš čiji su najviši vrhovi Klekinja (504 m) i Trojvrh (599 m). Nad Modrušem dominira, među kapelskim obroncima, brežuljak stožastog oblika Modruš glavica (680 m). Ogulinsko–modruška udolina završava prema jugu, gdje Modruški brežuljkasti kraj prelazi u drugo po veličini polje potkapetskog područja — Plaščansko polje.¹⁹...U sklopu Ogulinsko–modruške udoline uzdiže se nekoliko strmih brežuljaka — krških humova, kao što su Radošić (606 m), Triskavac (527 m) i Viničica ili Sv. Katarina (421 m). U udolinu se iz smijera Modruša u sjeveru pružio i jedan duguljast izdanak kapelskih obronaka zvan Veljun, dužine oko 6 km. Veljun i obronci kapetskog gorja zatvaraju, u zapadnom dijelu udoline, izdvojeni koritasti predio zvan Zagorje (Ogulinsko ili Modruško Zagorje)...«²⁰... »Navedeni brežuljci dijele Ogulinsko–modrušku udolinu u četiri manje cjeline: u sjevernom dijelu Ogulinsko–oštarijsko polje, u zapadnom spomenuto Zagorje, u istočnom Carevo polje i u južnom Modruški brežuljkasti kraj «...²¹ (slika 2)

Autor (H. Salopek) vrlo je precizno opisao četiri manja polja unutar Ogulinsko–modruške udoline, odnosno Ogulinskoga polja. Na svim tim manjim poljima uzgaja se ogulinski kupus. Već samo malo dalje, u Plaščanskom polju, koje graniči s Ogulinskim poljem, kvaliteta i prinos kupusa su slabiji. (slika 3)

Za određivanje međa Ogulinskoga polja, i to samo s južne strane, može poslužiti rad Veljka M. Kosanovića: »Ekološki uslovi poljoprivredne proizvodnje

---

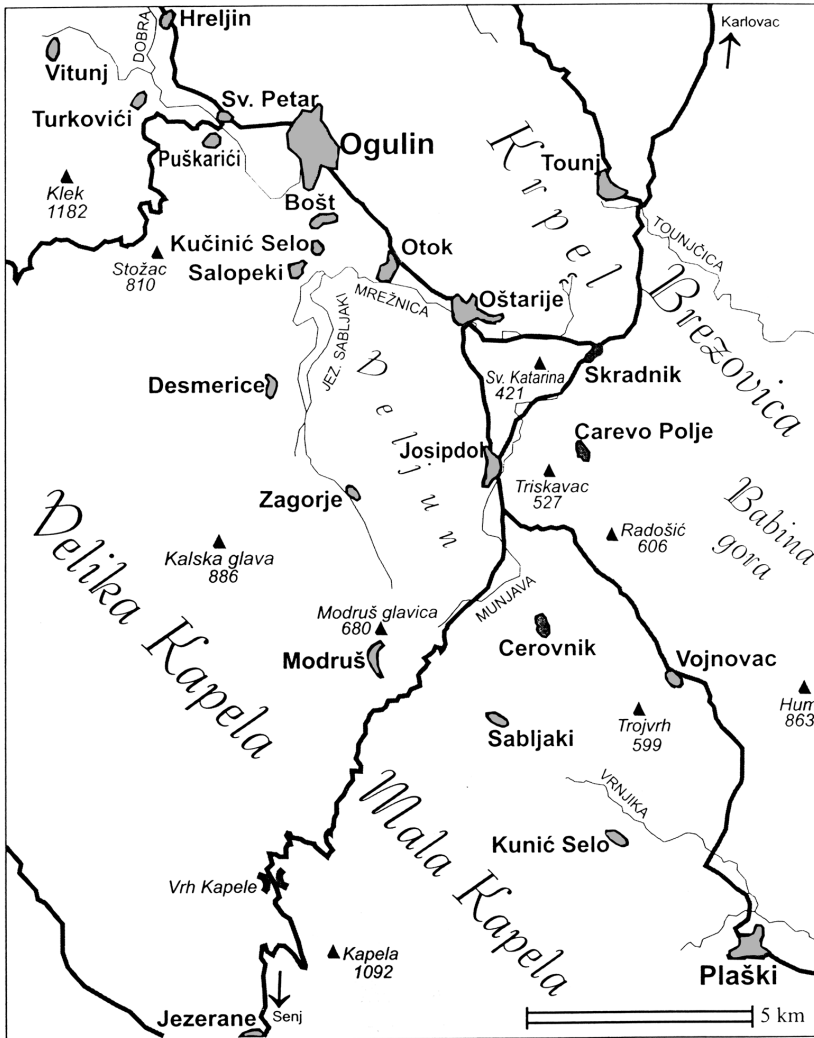
17 Isto, str. 109.

18 H. Salopek, Ogulinsko–modruški rodovi, Zagreb, 2007., str. 54.

19 Isto, str. 19.

20 Isto, str. 19.–20.

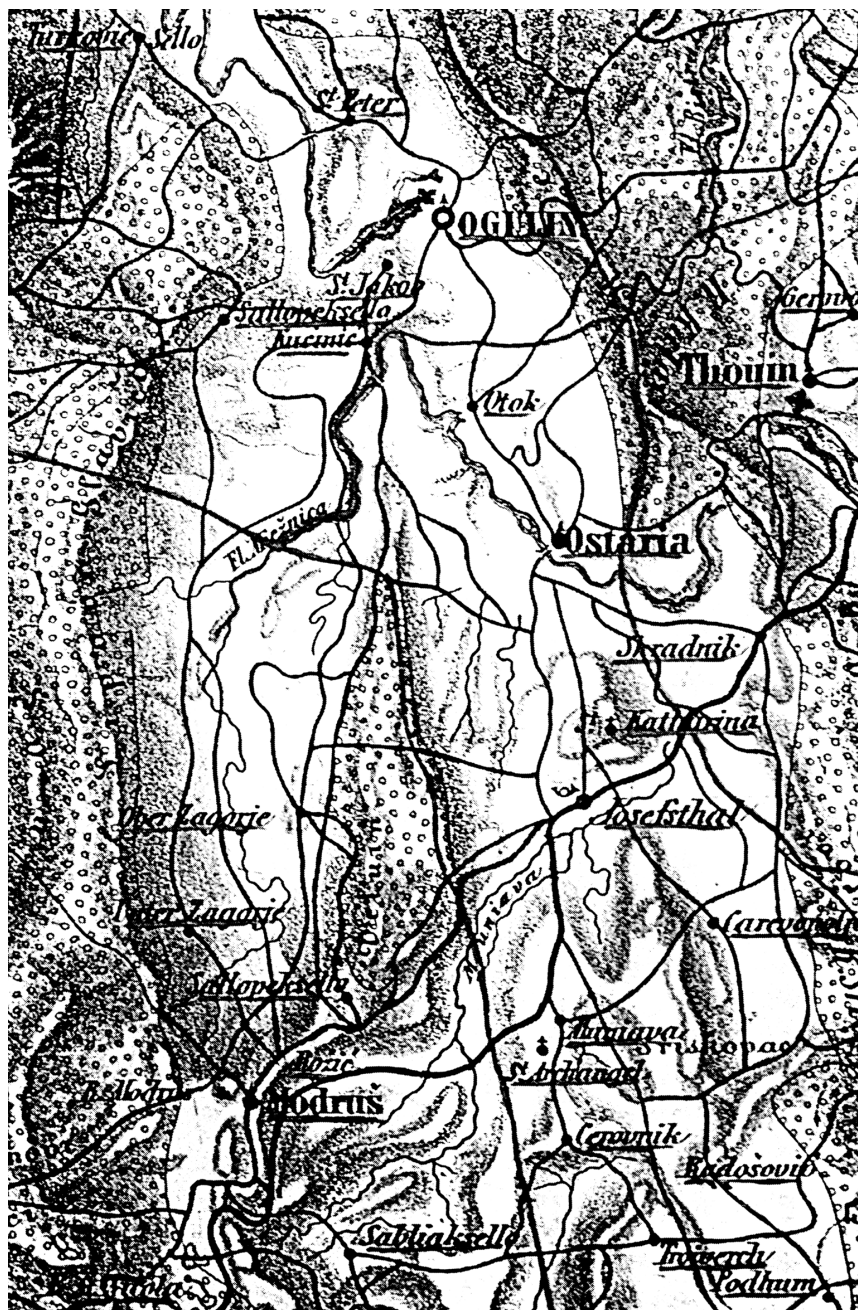
21 H.Salopek, Stari rodovi Ogulinsko–modruške udoline, Ogulin, 1999., str. 18.

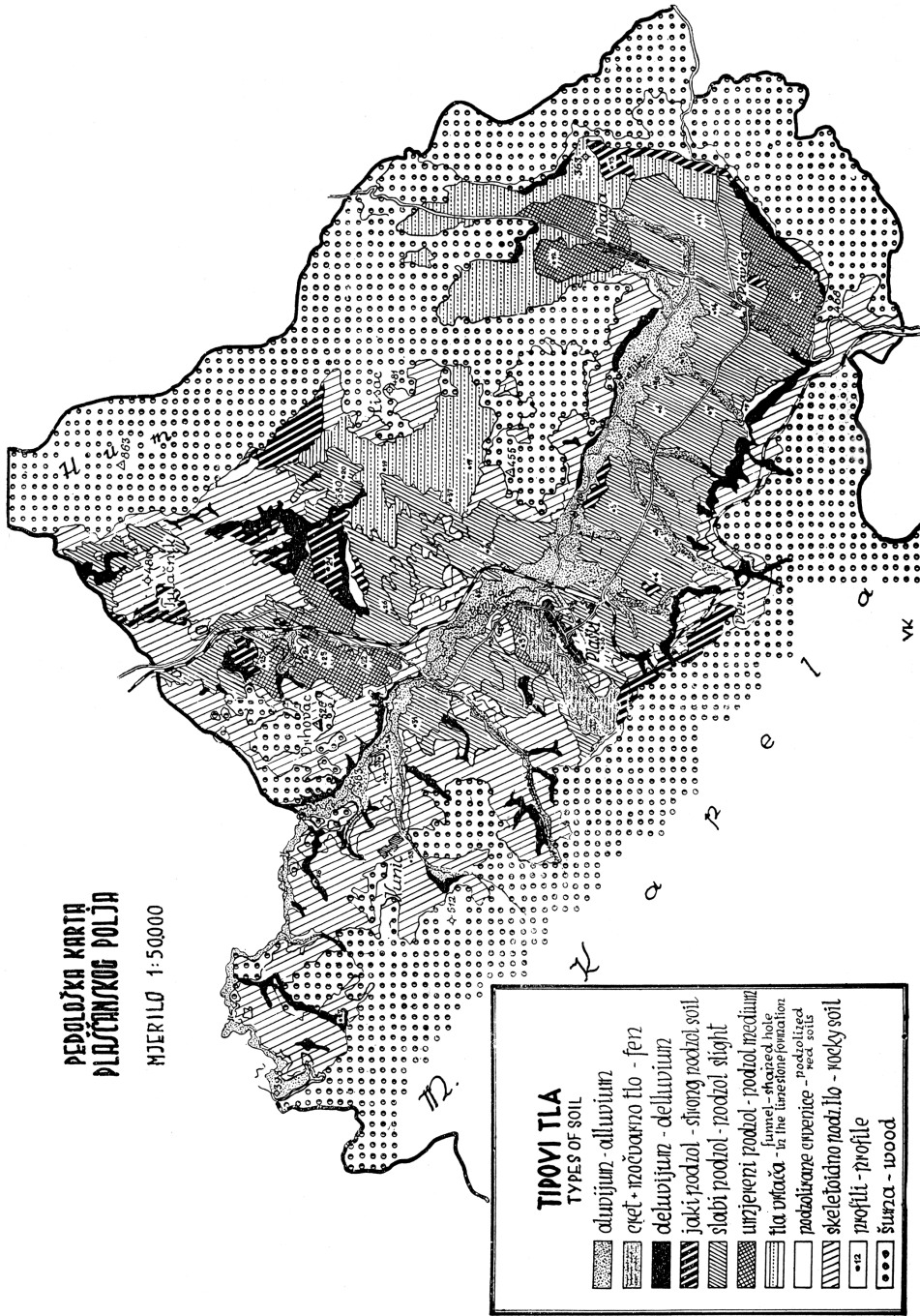
- Važnije ceste
- Rijeka
- Naselja
- Ravničarsko područje (300-400 m)
- Brdsko područje (400-800 m)
- Brdsko područje (iznad 800 m)

Slika 2. Ogulinsko-modruška udolina, preslika iz navedenoga rada H. Salopeka

Slika 3. Ogulinsko–modruška udolina, preslika iz navedenoga rada H. Salopeka

Slika 4. V. M. Kosanović: Pedološka karta Plašćanskoga polja.

Pllašćanske doline«. ²² U tom je radu autor detaljno obradio Plaščansku dolinu s pedološkoga stajališta. Radu je priložena i pedološka karta te doline sa svim tipovima tala.

O sjevernoj međi Plaščanske doline, autor piše: »*Plaščansko Polje ili Plaščanska Dolina, kako se ovo Polje obično naziva u tom kraju, oivičeno je sa sjevera, zapada i juga gorjem Mala Kapela, koje ima smjer pružanja NW–SE i čiji se obronci često strmo spuštaju i završavaju u polju. Sa sjeveroistoka izdiže se brdo Hum, koje svojim obroncima zatvara Polje s istočne i jugoistočne strane. Ovo kraško Polje počinje kod izvora potoka Vrnjike ispod Male Kapele, gdje mu je nadmorska visina 398 m. Pruža se prvo uz tok Vrnjike, šireći se postepeno, da kod Plaškog postigne svoju najveću širinu*«. ²³ (slika 4)

Taj rad potvrđuje da se Ogulinsko polje i Plaščansko polje dodiruju na međama koje su do sada navođene. To su zaista dva različita polja, iako bliska. Ono što je najvažnije, a to su klima i tlo, uvelike su različiti, iako su oba krška polja.

Poljoprivreda ogulinskoga područja uvelike se razlikuje od poljoprivrede u ostalom dijelu Hrvatske. Zaostala poljoprivreda, na niskj razini razvoja, uz velik broj sitnih seljačkih gospodarstava, zadržala se do polovice prošloga stoljeća. Velika većina gospodarstava do tada je uz prihod od poljoprivrede morala tražiti izvor prihoda u drugim djelatnostima.

U Vojnoj krajini seljaci su bili u vojnoj službi i vodili svoje gospodarstvo. Njihov ekonomski položaj bio je povoljniji od položaja ostalih seljaka. Osim poljoprivrede, oni su radili na prijevozu drva kao kirijaši za Senj, Bakar i Rijeku po Karolinskoj (riječkoj) i Jozefinskoj (senjskoj) cesti. Graničari su radili i na izgradnji cesta i njihovo održavanju, kao i u sedam pilana ogulinske pukovnije.

Dana 1. 10. 1873. godine ukinuta je Vojna krajina. Nakon 300 godina i ova vojna područja dolaze pod vlast Banske Hrvatske. Ogulin postaje važno političko sjedište Ogulinsko–slunjskoga okružja, a 1886. godine postaje sjedište Modruško–riječke županije. Tu je živjelo oko 220.000 žitelja. ... »*Ukidanjem Vojne krajine i stvaranjem jedinstvenog carinskog područja, nastaju značajne promjene za razvoj i egzistenciju tih seljačkih gospodarstava...kida se cijeli niz dopunskih prihoda seljačkih gospodarstava, koje su one ostvarivale kirijašenjem, organizacijom prometa i drugim*« (Štancl). Godine 1873. otvorena je željeznička pruga iz Ogulina prema Rijeci. U Ogulinu je još 1860. godine bio kolodvor za vezu prema Zagrebu ... »*Željeznica je oduzela u Gor-*

---

22 V. M. Kosanović: *Ekološki uslovi poljoprivredne proizvodnje Plaščanske doline*, »Arhiv za poljoprivredne nauke« sv. 21., Beograd, 1955.

23 Isto, str. 32.

skom Kotaru i Lici kruh hiljada kirijaša, a zajedno sa njima i lokalnim trgovcima, malim poduzetnicima i obrtnicima, jednako kao i na moru staroj gardi naših pomorskih kapetana. Možda bi se bili i snašli ili dali na ma kakav posao, da ih nije kriza zatekla i uništila...²⁴

Zbog ekonomske krize krajem 19. stoljeća, dolazi do velikoga iseljavanja s našega područja u sjeverne dijelove Hrvatske i u Ameriku, a manje u europske zemlje. Najveće je iseljavanje bilo od 1880. do 1890. godine, a vrhunac je dostignut 1907. godine... »*Može se reći da gotovo i nema većih šumskih rajona u Europi i Americi, gdje se kao drvosječe nisu našli ljudi iz ovih krajeva...²⁵*

Ovdje treba napomenuti da je najveće povećanje stanovništva bilo od 1857. do 1880. godine i tada dolazi do dijeljenja obitelji, iseljavanja i podjele imanja. Prema popisu stanovništva vidljivo je da se od 1880. do 1953. godine broj stanovnika u ovom području smanjio. Tako je u ... "bivšem kotaru Brinje 1953. god bilo 3478 stanovnika manje nego u 1880. godini. U bivšem kotaru Vrbovsko bilo je prema posljednjem popisu stanovništva 1931. godine 2157 stanovnika manje nego 1880. godine. Samo u bivšem kotaru Ogulin u 1953. godini bilo je 1260 stanovnika više nego u 1880. godini... Za isto razdoblje broj stanovnika Hrvatske povećao se za 1,6 puta, Slovenije za 1,4 puta, Bosne i Hercegovine za 7,5 puta" ....²⁶

Do svršetka II. svjetskoga rata nije došlo do potrebnoga napretka u poljoprivredi, a niti u razvitku drugih nepoljoprivrednih grana na ovom području. Stupanj razvitka poljoprivrede na ovom području vidljiv je i iz prosječnih prinosa važnijih kultura od 1900. do 1958. godine. Prosječni prinosi iznosili su za pšenicu od 0,5 do 1,2 t/ha, kukuruz od 0,5 do 1,7 t/ha, krumpir oko 8 t/ha, te livadno sijeno oko 2 t/ha. To su zaista mali prinosi i zato se moralo imati dopunsko zanimanje uz poljoprivredu.

Razvoj poljoprivrede od 1946. godine do danas

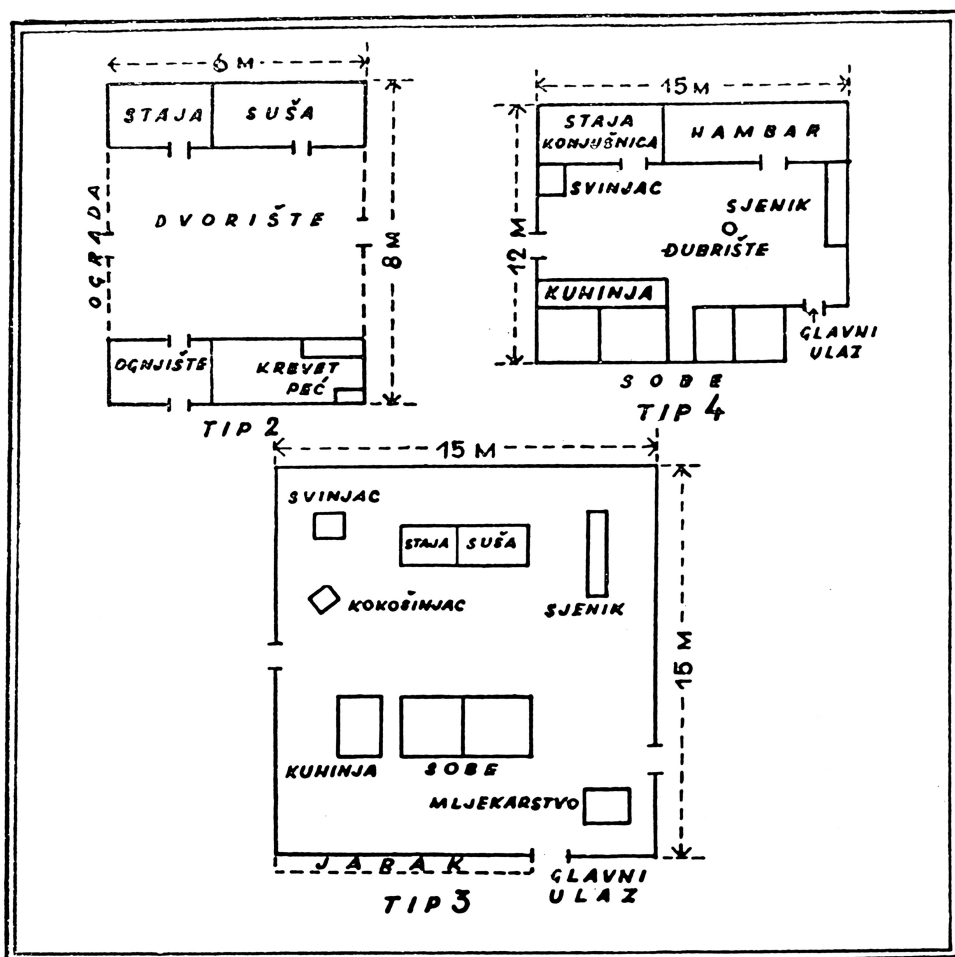
Kakva je bila poljoprivreda iza II. svjetskoga rata može se zaključiti iz toga kakve su bile kuće u kojima se živjelo u to doba u okolici Ogulina: Bošt, Kučinići, Salopeki, Sabljaci, Ribarići, Desmerice, Zagarje, Modruš, Turkovići, Puškarići itd.

Blanc navodi idućih pet tipova kuća:

²⁴ R. Bičanić, Agrarna kriza u Hrvatskoj 1873.–1895., Ekonomist, 3–5, Zagreb, 1937.

²⁵ B. Štancl, Zaposlenost i ekonomija seljačkih gospodarstava, Agronomski glasnik, Zagreb, 1966., str. 100.

²⁶ Isto, str. 107.

Tipovi seoskih kuća

Tip 2 u Zagorju; tip 3 u Svetom Petru i tip 4 u Boštu

Slika 5. Tipovi seoskih kuća oko 1950. godine — A. Blanc

... "1. Najjednostavnija izdužena kuća sastoji se iz jedne prostorije bez pregrade, koja bi dijelila životinje i ljude. Nije ograđena i nema sporedne zgrade, pokrivena je drvetom (ili slamom). Nalazimo je još u Pađenima, Puškarićima i u Zagorju Gornjem.

2. Domaćinstvo ima dvije zgrade: u jednoj stanuju ljudi; sastoji se od jedne zajedničke prostorije i ognjišta; druga je za stoku, dok je u potkrovlju sijeno. Dvije su

zgrade u ogradi jedna nasuprot drugoj. Ograda je od dasaka ili okomitih kolaca, koji su povezani isprepletenim granjem ili trnjem (Vitunj, Desmerice, pravoslavna sela u Josipdolskom kraju).

3. Viša kuća, čije potkrovlje služi za spremište žita i sijena. Ulaz, često sa strane, vodi u bočnu kuhinju. Veći broj gospodarskih zgrada, koje su razbacane po dvorištu (Sv. Petar, Bošt, Sv. Jakov).

4. Sporedne zgrade raspoređene su pravokutno i povezane za kuću. Napuštena stambena zgrada danas služi za spremište ili za štalu. Dvorište je sasvim zatvoreno visokom ogradom od dasaka, koje zatvara pogled izvana (tip i velikim zaselcima oko Ogulina).

5. Rijetke su kuće na kat, uglavnom su ih sagradili povratnici iz Amerike. U njima se može smjestiti više porodica, a sagrađene su od kamena (jedan primjerak u Donjim Ribarićima)«²⁷. (slika 5)

Tako su izgledale kuće u kojima su živjeli stanovnici ovoga područja, koji su se bavili poljoprivredom pedesetih godina prošloga stoljeća. To još nisu bili uvjeti u kojima bi se svjesno sadio kupus pod nazivom ogulinski, ili neka druga sorta. U to se vrijeme sjeme svih povrtlarskih kultura proizvodilo na seoskom imanju ovoga kraja. Isto su tako sjeme pšenice i kukuruza uzgajali sami poljoprivrednici. Prva sjemena povrća počela su se kupovati oko 1955. godine. Krajem pedesetih godina prošloga stoljeća uvode se talijanske sorte pšenice, a prvi hibrid kukuruza bio je Wisconsin 355, koji je dozrijevaio 20 do 30 dana prije od domaćega sjemena kukuruza i davao je daleko veći prinos.

U već spomenutom Štanclovu radu može se dobro razabrati kakva je bila zaposlenost i ekonomika seljačkih gospodarstava u ogulinskom kraju. Istraživanja su provedena od 1954. do 1958. godine na 107 seljačkih domaćinstava. Rukopis knjige dovršen je 1960., a tiskana je 1966. godine. Autor je dvojio hoće li svoje djelo prerađiti i nadopuniti nekim novim podacima, ili objaviti neizmijenjeno. Odlučio se za drugo rješenje, među inim i zbog toga što je ..."pošao od uvjerenja da se u razdoblju od 5 godina nisu dogodile takve promjene u pogledu osnovnih faktora koji su utjecali na razvitak i njegove tendencije u ovom području"²⁸...Prema tomu, stanje poljoprivrede u ogulinskom kraju 1966. nije se bitno promijenilo u odnosu na nekoliko prijašnjih godina.

27 A. Blanc, Ogulinsko polje–proučavanje agrarne geografije, Geografskom glasnik, Zagreb, god. 1949–50., broj 11–12.

28 B. Štancl, Zaposlenost i ekonomija seljačkih gospodarstava, Agronomski glasnik, Zagreb, 1966.

Evo kakva je, prema Štanclu, bila poljoprivreda od završetka II. svjetskog rata do početka šezdesetih godina prošloga stoljeća. To je doba kolektivizacije u tadašnjem sistemu: Godine 1948. osnivaju se dvije seljačke radne zadruge (SRZ), koje su trebale poslužiti kao uzor i ubrzati kolektivizaciju zemljišta (A. Blanc — citirani rad). To su bile Zadruga Salopeki (općina Modruško Zagorje) i Zadruga Otok (općina Oštarije). U svakoj zadruzi bilo je oko 40 domaćinstava. Prva je imala 16, a druga 26 ha površine zemljišta. Imale su po jedan plug, dvije brane i četiri kola. Već su tada mnogi vidjeli da je to osuđeno na neuspjeh, koji se uskoro i dogodio.

Iza toga osnivane su opće poljoprivredne zadruge. Tako je 31. 12. 1958. godine u kotaru Ogulin bilo 27 zadružnih organizacija sa 3496 učlanjenih zadrugara²⁹. Ubrzo je izvršena revizija članstva, te su mnogi brisani iz zadružnoga članstva, jer nisu platili propisane članske udjele.

U 1958. godini zadruge su zapošljavale 330 radnika i 105 službenika, ali stručnih radnika bilo je vrlo malo i s velikim fluktuacijama. Tako je te godine bilo zaposleno 5 poljoprivrednih tehničara, 10 knjigovođa i 5 komercijalista sa srednjom školom, a svi ostali bili su niže kvalifikacije.

Godine 1957. zadruge su, od svojih 324 ha zemljišta, dale u zakup 139 ha, a istodobno uzele u zakup 60 ha³⁰. ... »*Poslovanje zadružnih organizacija obavlja se pretežno u oblasti trgovine i ugostiteljstva, zatim u radu raznih obrtničkih pogona, kao što su mesnice, pekare i sl. Ostali pogoni za preradu poljoprivrednih proizvoda nisu razvijeni... Radila su samo dva mala pogona za otkup mlijeka... Otkup poljoprivrednih proizvoda je vrlo malen, jer su zbog zaostale proizvodnje vrlo niski tržišni viškovi... U to vrijeme kotarevi Gospić i Ogulin imali su najmanji otkup poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj, a i investiciona ulaganja u zadruge u tim kotarevima su najmanja u republici*«...³¹.

U svojim istraživanjima, Štancl već tada utvrđuje sljedeće: »*Stanje zadružnih organizacija u kotaru Ogulin je takvo, da one ni po svojoj organizacijskoj sredenosti, a ni po svojoj privrednoj snazi i opremljenosti do sada nisu bile u stanju da ozbiljnije i direktnije zahvate proces unapređenja poljoprivredne proizvodnje. Kod toga treba istaći da ni broj zadruga ni njihov teritorijalni raspored ne odgovaraju potrebama unapređenja poljoprivrede... Tada su na ovom području bila i dva poljoprivredna dobra: Planinsko dobro Vodoteć kod Brinja (samo se spominje, ali bez više podataka o njemu) i Poljoprivredna stanica u Oštarijama (kasnije Poljoprivredno dobro). PD Vodoteć imalo je oko 1000 ha, od čega 250 ha oranice... PS Oštarije zauzimalo je površinu od 259 ha, od čega*

---

29 Isto, str. 93.

30 Isto, str. 93.

31 Isto, str. 95.

180 ha oranica... Većina tih površina osvajano je meliorativnim zahvatima od bivših neobrađenih pašnjaka i bujadara»...³²

Oba su spomenuta poljoprivredna dobra loše poslovala, ali je najlošije od svega, da su izvanredno kvalitetne oranice PD Oštarije pri kraju 60-ih godina prošloga stoljeća pošumljene kanadskom topolom i borovima, kao sirovinom u nekom od sljedećih desetljeća za Tvornicu celuloze i papira u Plaškom (koja je redovito poslovala s gubitkom). Ovo pošumljavanje oranica (podsjetimo se da su desetak godina ranije nastale meliorativnim zahvatom neobrađenih pašnjaka i bujadara), učinjeno je zbog toga što je jedne godine PD Oštarije poslovalo s gubitkom na proizvodnji krumpira, kojega je mnogo sađeno i bio je glavni proizvod dobra. Naime u to doba država je formirala cijenu. Tako se dogodilo da je država otkupila krumpir po nižoj cijeni nego li je bila proizvodna cijena krumpira. Razlika u cijeni bila je gubitak i PD Oštarije otišlo je odmah u stečaj, a oranice iduće proljeće pod nasad šume. U jesen iste godine manjkalo je krumpira. Uvezen je iz Poljske, ali mu je cijena bila tri puta veća. Da se čekalo manje od godine dana, PD Oštarije pokrilo bi prošlogodišnji gubitak i k tomu bi imalo zaradu jer je cijena bila tri puta veća. No, bilo je kasno. Na oranici rasla je šuma.

Navedeni odlomak pokazuje odnos onodobnih vlasti prema poljoprivredi. U takvoj situaciji, poljoprivredni proizvođači snalazili su se kako su znali i umjeli. Zapošljavali su se izvan poljoprivrede. Tada »novčani prihodi izvan gospodarstva iznose preko 70 % ukupnih prihoda gospodarstva ... Najveći dio izdataka odnosi se na izdatke za domaćinstvo i standard (63 %...) ... U poljoprivrednoj proizvodnji u gospodarstvu dvije trećine radova obavljaju žene (63,3 %), a jednu trećinu muškarci (36,7 %)»...³³.

Takvo je bilo stanje u poljoprivredi ogulinskoga kraja približno od 1946. do 1960. godine. Nakon toga dolazi do još većega zapošljavanja u industriji, ali istodobno nakon 1960. godine počinje jačati i poljoprivreda. Sve više se zarađuje od prodaje poljoprivrednih proizvoda. Sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga stoljeća proizvode se značajne količine svježega i kiseloga kupusa, krumpira i povrća. Tada je postojalo nekoliko stotina poljoprivrednih proizvođača od Ogulina do Josipdola, koji su proizvodili po nekoliko vagona poljoprivrednih proizvoda. Prihod od poljoprivrede koji je dolazio u domaćinstvo bio je isti ili veći od prihoda članova domaćinstva zaposlenih u industriji ili negdje drugdje. Zapravo, isti su članovi domaćinstva radili tijekom jutra u »državnoj« službi, a popodne na polju (ili obrnuto). Ti

32 Isto, str. 96.

33 Isto, 110-111.

povećani prihodi najprije su ulagani u izgradnju novih modernih stambenih objekata (danas lijepo vidljivih na Boštu, Kučinićima, Salopekima, Sabljacima, Ribarićima, Desmericama, Zagorju, Turkovićima, Puškarićima, Oštarijama, Otoku itd.). Zatim se ulagalo u opremanje kuće, kupnju traktora, poljoprivrednih strojeva i automobila.

Od 1958. godine do početka osamdesetih godina prošloga stoljeća, od onih 27 zadruga ostale su samo četiri: OPZ »Dobra« Ogulin, OPZ »Oštarije«, OPZ »Josipdol« i OUR »Mrežnica« Salopek selo. Ubrzo se OPZ Oštarije integrirala u Trgovačko poduzeće »Zvijezda« Ogulin (danas TP »Ogulin« Ogulin). OPZ »Josipdol« je, nakon izgradnje hotela, otišla u stečaj. OPZ »Dobra« Ogulin postoji samo formalno, ali uopće nije aktivna. Svi njezini objekti su integrirani u TP »Madig« d.o.o. Ogulin. OPZ »Mrežnica« prošla je nekoliko pretvorba i integracija svojom voljom ili nekadašnjim političkim naređenjem u prijašnjoj državi. Godine 2001. od PIK–a Rijeka kupila ju je tvrtka »Madig« Ogulin i nakon dvije pretvorbe sada djeluje kao »Madig–Mrežnica« d.o.o., Ogulin.

Poljoprivrednim otkupom bavile su se najviše »Dobra« i »Mrežnica«. Mnogo manje OPZ »Oštarije« i »Josipdol«. »Dobra« je nekoliko desetljeća bila najjača u stočarstvu, uzgoju, preradbi mesa i s najviše mesnica. Stalno je prodavala svježi kupus, i to značajne količine, a posljednjih desetak godina aktivnoga djelovanja prodavala je i kiseli kupus u rinfuzi u količinama oko 200 tona.

Put »Mrežnice« od osnutka do 1990. godine bio je vrlo sadržajan, o čem će više biti riječi u idućem poglavlju, a ovdje navodimo samo neke podatke. Broj kooperanata Mrežnice do 1990. godine stalno je rastao i bilo je oko 230 kooperanata. Od 1980. do 1990. godine kooperanti su »Mrežnici« prodavali preko 150 bazena kiseloga kupusa te do 1300 tona svježega kupusa. U tom desetljeću nabavljeno je preko 40 traktora, toliko plugova, tanjurača, sadilica itd. Godine 1985. područje koje je pokrivala »Mrežnica« (Bošt, Kučinići, Sabljaci, Salopeki, Desmerice, Ribarići) imalo je nacionalni dohodak kao tadašnja Austrija.

Razvoj proizvodno–prerađivačkih subjekata

Prvi otkup svježega kupusa na ovom području započela je »Mrežnica« iz Salopek Sela oko 1958. godine. Desetak godina kasnije počela je s vlastitom proizvodnjom kiseloga kupusa.

Oko 1980. godine vrlo male količine kiseloga kupusa prodavale su poljoprivredne zadruge »Dobra« iz Ogulina i Josipdola. To je bio kiseli kupus proizveden u koo-

peraciji. »Dobru« je više zanimao svježi kupus, kojega je prodavala u većim količinama, PZ Josipdol više je obratio pozornost trgovini mješovitom robom, a kasnije ugostiteljstvu i hotelu.

Jedina poljoprivredna organizacija od 1965. godine, kojoj je djelatnost bila samo poljoprivreda, jest »Mrežnica« iz Salopek Sela. Njezin djelokrug poslovanja pokrivao je područje od Bošta do Modruša, tj. centar Ogulinsko–modruške udoline. Orijentacija »Mrežnice« samo na poljoprivredu rezultirala je stvaranjem marke Ogulinskoga kupusa.

Početak je bio 15. 3. 1953. godine kada je osnovana Opća poljoprivredna zadruga »Mrežnica«, Salopek Selo, inicijativom grupe poljoprivrednika i NOO Ogulin. (slika 6)

Slika 6. Slika osnivača »Mrežnice«

Stoje s lijeva na desno: Ivan Salopek (Budini), Salopek selo, Slave Salopek (Munjovkin), Žanići, Franjo Rendulić (Brezanac), Bošt, Ivan Blašković (Črišnje), Kučinići, Mijo Šajn, Dujmići, Ante Salopek (Drug — Marinov), Salopek selo,

Sjede s lijeva na desno: Mijo Puškarić (Birtaš), Kučinići, Mijo Salopek (Čirin), Sabljaci — blagajnik zadruge, Mika Vučić, Vučići, ujedno predstavnik vlasti, Josip Salopek (Francin), Salopek selo, direktor od 1953. do 1980., Ivan Vuković, Otok Oštarijski

Slika je snimljena nakon svečane sjednice Upravnog i nadzornog odbora zadruge »Mrežnica« u Salopek selu, a prilikom elektrifikacije zadrugnog doma (1953. ili 1954.)

Glavna djelatnost zadruga bila je kooperacija poljoprivrednih proizvoda, obavljanje usluga kooperantima i ostalima sa svojim traktorima (2) i kamionom, otkup poljoprivrednih proizvoda i nabava repromaterijala za poljoprivredu. Osim navedenoga, zadruga je imala i trgovine i gostionice.

Koliko je od osnutka 1953. godine, pa barem do 1960. godine, »Mrežnica« bila mala i manje važna zadruga, može se vidjeti i iz toga, da je u svojem radu Štancl uopće ne navodi, a istraživanja je na ovom terenu provodio, kako je već navedeno, upravo u razdoblju od 1954. do 1958. godine. Tada se zaista bavila samo trgovinom, ugostiteljstvom i nešto malo otkupom poljoprivrednih proizvoda.

Da bi povećala otkup svježeg kupusa, »Mrežnica« daje jednu staju »Poljoprometu« Rijeka, da u njoj izgradi bazene za kiseljenje kupusa. Tako je napravljen prvi pogon za preradbu kupusa. Proizvodnja je počela 1962. godine i to je godina početka kiseljenja kupusa u ovom kraju.

Godine 1965. zadruga se na vlastitu inicijativu rješava gostionica i trgovina, predajući ih tadašnjem Trgovačkomu poduzeću »Zvijezda«, Ogulin (sada TP »Ogulin«, Ogulin). Od tada je poljoprivredna proizvodnja glavna i jedina djelatnost zadruga. Otkup i prodaja svježega kupusa i krumpira, kao i vlastita proizvodnja merkantilnoga krumpira, bio je jedini izvor prihoda za desetak zaposlenih u »Mrežnici«. To je bila vrlo hrabra, mnogima neshvatljiva odluka osnivača i direktora »Mrežnice« Josipa Salopeka, koji je, s najboljim odlikama samosvjesnoga čovjeka, u pravom trenutku osobno donio tu posebno važnu odluku (prema mišljenju autora i mnogih drugih). Trebalo je tada imati viziju i voljeti poljoprivredu s kojom se išlo u neizvjesnost, a napuštala sigurnost za redovito dobivanje plaća od trgovine i gostionice. Ispočetka je nekoliko godina bilo teško, ali se i to prebrodilo.

»Poljopromet« je, na početku rada na preradbi kupusa, obećao da će nakon nekoliko godina povećati kapacitete pogona s novim bazenima. To se nije dogodilo i »Mrežnica« 1970. godine gradi prvih 12 bazena (po 6 tona kiseloga kupusa). U prvoj sezoni obrće ih tri puta i ostvaruje dobitak u visini godišnje plaće za 10 radnika. Dobitak iz 1970. godine ulaže iduće godine u izgradnju novih bazena za kiseljenje. Tako je radila, stalno investirajući samo iz vlastitih sredstava idućih petnaestak godina. Prvo kreditiranje za ulaganja (s povoljnim kamatama) bilo je 1985. godine kada se gradila hladnjača. »Mrežnica« je pomagala žiteljima svojega područja u elektrifikaciji, vodovodu, uvađanju telefona, kao i uvelike u izgradnju doma Mjesne zajednice u Sabljacima i dr.

Godine 1971. »Mrežnica« i »Poljopromet« Rijeka sklapaju Ugovor o poslovno—tehničkoj suradnji za zajedničku proizvodnju i prodaju kiseloga kupusa. Suradnja tih dvaju poduzeća bila je već više od desetljeća vrlo dobra. Pogon iz 1962. godi-

Ogulinski kupus — svježa glavica

Ogulinski kupus — ukiseljena glavica

ne od »Poljoprometa«, kao i novi »Mrežničin« iz 1970. godine, objedinjuju se i njima upravlja »Mrežnica«. Ugovorom je utvrđeno da »Poljopromet« svoj dio akumulacije ulaže u Program razvoja »Mrežnice«, uz mogućnost ulaganja dodatnih sredstava (2/3 od »Mrežnice« i 1/3 od »Poljoprometa«). Tako se dijelila i dobit, koja je sva ostajala u »Mrežnici« za daljnje ulaganje i izgradnju novih bazena, kupovinu strojeva i ostalog.

»Mrežnica« je tako izgradila ili kupila: 1971. novih 20 bazena (po 10 tona kiselog kupusa), sljedeće isto takvih 8 bazena, zatim pakirnicu, te novih 12 bazena dva puta većih od dosadašnjih, nabavila stroja Hassia za pakiranje rezanoga kiselog kupusa, pa stroj Multivac za vakumiranje glavice, zatim blanšer, parni kotao, nekoliko kamiona, kombi, osobni automobil i dr.

Godina 1973. jest najvažnija godina u povijesti »Mrežnice«, Ogulin. Te godine počinje se s vakumiranjem glavica kiselog kupusa. To je **prvo vakumiranje toga proizvoda u svijetu**. (slika 7)

U 1973. godini prvi se put u povijesti pojavio natpis »Ogulinski KISELI KUPUS«. To je bilo na plastičnoj vrećici u kojoj se nalazila vakumirana glavica ogulinskoga kiselog kupusa. Svaka vakumirana glavica bila je težine od 1,40 do 2,00 kg, a nastojalo se da u kartonskoj kutiji neto težine 20 kg bude 12 glavica, jer su težile

Slika 7. umanjena preslika prve vrećice za vakuum pakiranje kupusa).

1,66 kg/komad. To je optimalna težina za sarmu četveročlane obitelji za dva dana, što može dati samo kupus ogulinske autohtone sorte.

Iz sačuvanih se dokumenata iščitava da je prva kamionska prodaja vakumiranih glavica s natpisom Ogulinski KISELI KUPUS bila 28. 10. 1973. godine. Prvi su kupci bili PPK »Zagreb«, Zagreb; Na–Ma, Zagreb; Unikonzum, Zagreb. (slike 8 i 9)

Prve sezone prodaje vakumiranih glavica Ogulinskoga KISELOGA KUPUSA, tj. 1973/74 godine, prodano je 55.715 kg . Ta količina iznenadila je i »Mrežnicu« i kupce. Prva tri kupca u prvoj isporuci dobili su po 1000 kg vakumiranih glavica. Prodali su ih u prvom danu prodaje i tada je svaki kupac tražio po 3000 kg. »Mrežnica« se još učila u radu i određivanju jačine vakuuma, ali je to ubrzo usvojila dvostruko i povećala dnevnu proizvodnju.

Za informaciju navodimo da je postupak vakumiranja kiseloga kupusa otkriven sasvim slučajno 11. 3. 1972. godine. Kanilo se s tim proizvodom započeti na jesen iste godine, ali dobavljač vrećica nije uspio te godine proizvesti vrećice odgovarajuće kvalitete.

Taj novi vakumirani proizvod tražio se sve više. Gradilo se nove bazene, ali to nije bilo dovoljno da podmiri potražnju. Zato se pokrenula i proizvodnja kiseloga kupusa kod kooperanata. Po uputama »Mrežnice« izgradili su bazene i pod stručnim vodstvom »Mrežnice« proizvodili glavice kiseloga kupusa.

Veliki broj kooperanata proizvođača kiseloga kupusa, s velikim brojem bazena, s dva i tri obrtaja, zahtijevao je veliku disciplinu u radu. Bio je to velik posao. »Mrežnica« je stalno stručno nadzirala bazene kooperanata kiseloga kupusa u doba punjenja, vrenja, zrenja i vađenja iz bazena.

Kooperanti, koji su imali bazene, dužni su bili prijaviti »Mrežnici« datum punjenja bazena. To se upisivalo i taj redosljed punjenja poštivao se kod pražnjenja bazena. Bazeni koji su prije punjeni, prije su se i praznili, točno po redu. Popis punjenja i pražnjenja stajao je na oglasnoj ploči »Mrežnice«, sve je bilo jasno.

Kooperant je samo trebao pogledati na popis i vidio bi kod kojega se kooperanta prazni bazen. Mogao je s malom pogrješkom odrediti kada će on doći na red, a šefa proizvodnje mogao je upitati za točan datum vađenja. Svakomu kooperantu javljalo se dan, dva ranije kada će kupus iz njegovih bazena, doći na red za vađenje.

Prilaže se preslika od 28. 9. 1982. godine. (**prilog 1.** »Redosljed punjenja i pražnjenja bazena udruženih poljoprivrednika u sezoni 1982/1983. godine«).

Vidljivo je da se tada otkupilo kiseloga kupusa iz 152 bazena (ukupno I., II., i III. punjenje bazena). To je bio vrlo veliki financijski prihod kooperanata, značajan za kućni proračun, a time i standard.

OPCA POLJOPRIVREDNA ZADRUŽA
"M E CA"
SALOPEK SELO

Ogulin 3.11. 1973
z. in. 32140-Gol-586

RAČUN br. 267.-

Kupac: "GOSPODARSTVENO POKLONJENI KOMBINAT "ZAGREB" ZAGREB

Na temelju _____ izvršili smo i otpremili vam otpremnicom broj _____

putom: Kamiona OG i PU.

Plaćanje: virmanom u roku 20 dana.-

Tek. broj	NAZIV ROBE-USLUGE	Jed. mjera	Količina	Cijena	IZNOS
1.	Kiseli kupus glave pakovane izdatnica broj 77 od 28.10.	kg	1.000	4,90	4.900,00.-

---

OPCA POLJOPRIVREDNA ZADRUŽA
"M E CA"
SALOPEK SELO

Ogulin 3.11. 1973
z. in. 32140-Gol-586

RAČUN br. 268.-

Kupac: "NEGOVAČKO PODUZEĆE "NAMA" ZAGREB

Na temelju _____ izvršili smo i otpremili vam otpremnicom broj _____

putom: kamiona OG-15-94

Plaćanje: virmanom u roku 8 dana.-

Tek. broj	NAZIV ROBE-USLUGE	Jed. mjera	Količina	Cijena	IZNOS
1.	Kiseli kupus glave pakovani izdatnica broj 78 od 28.10.	kg	1.000	4,90	4.900,00.-

---

OPCA POLJOPRIVREDNA ZADRUŽA
"M E CA"
SALOPEK SELO

Ogulin 3.11. 1973
z. in. 32140-Gol-586

RAČUN br. 270.-

Kupac: "VEHNIKONZUM" POSLOVNICA VOĆA I POVRĆA ZAGREB

Na temelju _____ izvršili smo i otpremili vam otpremnicom broj _____

putom: kamiona OG-15-94

Plaćanje: virmanom u roku 3 dana.-

Tek. broj	NAZIV ROBE-USLUGE	Jed. mjera	Količina	Cijena	IZNOS
1.	Kiseli kupus glave pakovane izdatnica broj 79 od 28.10.	kg	1.000	4,90	4.900,00.-

Slovima: četiri hiljadest sedamsto dinara.-

Fakturirao: _____ Kontrolirao: _____ Direktor: _____

OPCA POLJOPRIVREDNA ZADRUŽA
"M E CA"
SALOPEK SELO

Slika 8. Prva tri računa za prvu kamionsku pošiljku vakimiranih glavica Ogulinskoga KISELOG KUPUSA

76.	25.10.73	79	09.17.24	OTP Siskov	4.560 ✓	-	-	-	4.560	269.359
77	26.10.73	80	09.34.57	" Ravnat ¹ Ubovsko	532 ✓	-	210 ✓	-	742	
78	26.10.73	81	PV 17-73	" J. Sincice ⁴ Puka	3.610 ✓	-	1.200 ✓	-	4.810	
79	26.10.73	82	09.17.24	PPK Z ⁶ Jadar	4.560 ✓	-	510 ✓	-	5.070	
80	26.10.73	83	09.12.85	" Agro-fab ⁴ Jadar	5.150 ✓	-	-	-	5.150	
81	26.10.73	84	?	" Va-Ma ⁴ Zapruck	1.900 ✓	-	3.000 ✓	-	4.900	
82	26.10.73	6196	R1 ?	" Prijetim ⁴ Lipka	3.420 ✓	-	1.500 ✓	-	4.920	
				26.10.73	19.152		6.420		25.572	294.931
83	28.10.73	85	09.27.24	PPK Z ⁶ Jelit	3.800 ✓	-	1.050 ✓	-	4.850	
84	28.10.73	86	09.12.85	OTP Siskov	4.570 ✓	-	1.050 ✓	-	5.620	
85	28.10.73	87	09.15.44	PPK Z ⁶ Zapruck	-	-	-	-	1.000	
86	28.10.73	88	?	" Va-Ma ⁴	-	-	-	-	1.000	
89	19.8.10.73	8910	?	" Siskov ⁴	-	-	-	-	1.000	
<p>SEVA KAHINA ZA UPRISNUT 1000.000 1.000.000 1.000.000 1.000.000</p>										

Slika 9. Preslika iz knjige prodaje.

Početak 1978. godine »Mrežnica« počinje s pakiranjem kiseloga kupusa ribanca (rezani kupus) težine 1 kg u plastičnim vrećicama istoga sastava kao i za vakuum glavice. U jesen iste godine proradio je stroj Hassia za automatsko pakiranje rezanoga kupusa po 500 grama neto u triplex foliji, a to znači da je između dvije plastične folije bila alufolija. Alufolija je morala biti zbog toga što se rezani kiseli kupus 3 minute blanširao na 80 stupnjeva Celzijusa.

Tadašnji je Pravilnik zabranjivao upotrebu konzervansa do težine od 10 kg. Nakon nekoliko godina usvojen je novi Pravilnik koji je dopuštao dodavanje kalijeva sorbata i u malo pakiranje od 500 grama (»ekološki« novi Pravilnik). Tada se stalo s blanširanjem i ribancu se dodavao konzervans. S triplex–folije prešlo se na duplex–prozirnu i jeftiniju foliju. Napominje se, da su vakumirane glavice uvijek pakirane bez konzervansa.

U vremenu od 1961. do 1970. godine, prosječan je broj zaposlenih bio je 9 do 12 radnika, a 1978. godine bilo ih je 52 u stalnom radnom odnosu. U sezoni preradbe i pakiranja kupusa (u razdoblju od pet do šest mjeseci) zapošljavalo se još 15 do 20 radnika. Polovicom osamdesetih godina prošloga stoljeća bilo je preko 220 kooperanata za kupus (od čega oko 100 kooperanata za kiseli kupus).

Prosječna prodaja kiseloga kupusa bila je oko 1800 tona godišnje. Najbolja godina, tj. s najvećom količinom prodanoga kiseloga kupusa i najvećom zaradom bila je 1983. godina, kada je prodano 2362 tona kiseloga kupusa i još oko 800 tona svježega kupusa.

Princip koji je uveden 1973. godine, u narednim godinama (do 1990. godine) strogo se poštovao. To je: vrhunska kvaliteta, niska cijena i točna isporuka. Zbog toga »Mrežnici« nije smetalo, kada se na tržištu 1976. godine pojavila s vakumiranim glavicama i »Prehrana« iz Varaždina, a 1978. godine i »Agroprodukt« iz Benkovca. Kasnije su krenuli i ostali, no ni količinom ni sa kvalitetom nisu ugrožavali poziciju »Mrežnice« na tržištu (do 1990. godine).

Godine 1978. »Mrežnica« je donijela svoj interni »Pravilnik o kvaliteti kupusa i proizvoda od kupusa«. Taj je pravilnik u nekim zahtjevima bio stroži od zakonskih normi. Svrha mu je bila da proizvod bude što bolje kvalitete. Uz pravilnik su bile i proizvođačke specifikacije. (slika 10)

Godine 1987. uvodi se interno ocjenjivanje kvalitete kiseloga kupusa, koje se obavljalo prije plasmana na tržište. Metoda organoleptičkoga ocjenjivanja usvojena je na seminaru 17. 12. 1987. godine u Ilirskoj Bistrici, pod nazivom »Pridelovanje, kisanje zelja in repe s pokušnjo«, a u organizaciji „Poslovne skupnosti za sadje, kumpir in vrtnine Slovenije“. Ocjenjivao se okus (0–7), boja (0–3), miris (0–3), konzistencija (0–4) i izgled (0–3), s maksimalnim brojem bodova 20.

OUR "MREŽNICA" OGULIN
Proizvodnja, prerada i promet
poljoprivrednih proizvoda

1. PRAVILNIK
O KVALITETI KUPUSA
I PROIZVODA OD KUPUSA

2. PROIZVOĐAČKE
SPECIFIKACIJE BROJ 1, 2 i 3

SAMO ZA INTERNU UPOTREBU

----- 1 9 7 8 -----

Slika 10. Pravilnik o kvaliteti kupusa i proizvoda od kupusa.
Proizvođačke specifikacije 1, 2, i 3.

Prvi hibrid kupusa, posađen za kiseljenje, učinila je kiseljara u Benkovcu 1978. godine. To je bio hibrid Predena F₁. Nisu bili zadovoljni tim pokušajem jer su mu glavice bile težine oko tri kilograma, pa nije bio upotrebljiv za vakumiranje. Mogao se samo upotrijebiti kao kiseli rezani kupus. Svijetla, gotovo bijela boja ribanca tada je bila vrlo loša osobina, jer je u to doba kiseli kupus bio intenzivno žut (bilo ogulinac, bilo varaždinać).

Nakon posjete gospodina Jana A. Jonga iz nizozemske tvrtke »Bejo Zaden« 1980. godine, i »Mrežnica« se upustila u ispitivanje hibridnih sorata kupusa³⁴.

Godine 1989. »Mrežnica« nabavlja sjeme hibrida Krautman F₁. Tada je prvi put posađen na ovom području. Daje veće prinose od ogulinca i dozrijeva ranije — oko 90 dana. Zato ga se sadilo što prije, da bi krajem srpnja dospio za berbu, a početkom ili polovicom rujna već bi se prodavao kao kiseli kupus. Sve bi bilo prodano do kraja listopada, od kada bi počela prodaja ogulinca i završavala sljedeće ljeto. Udio Krautmana internim propisima »Mrežnice« bio je maksimalno 20 % svih količina. Međutim, ogulinski kiseli kupus ima ono što je bitna prednost u odnosu na ostale sorte i hibride: tanke, gotovo prozirne, žute i vrlo savitljive listove, tanke žile na listu, vrlo produžen korijen (kocen), koji svojom dužinom utječe na okruglost glavice. Zbog velikoga kocena ima mnogo C–vitamina (kojega je najviše u kocenu). Ima vrlo ugodan okus i miris, karakterističan za kiseli kupus. Krautman je grublji, ali mu je prednost rano dozrijevanje i veći prinos uz iste troškove.

»Mrežnica« je isprobala veći broj hibrida (Histona, Higusta, Oscar, Menza, Rinda itd.), ali se najviše do danas sadio Krautman. Pokusne sadnje hibrida kupusa bile su od 1984. godine. Svake su se godine sadila najmanje dva ili tri hibrida kupusa. Nakon ispitivanja, Krautman F₁ i Rinda F₁ proglašen je u to doba najpovoljnijim hibridom i izabran za proizvodnju.

Proizvođači sjemena iz europskih zemalja nabavljali su sjeme kupusa u ovom kraju, ali se još nisu uspjeli približiti ogulincu (najsličniji je Minocol i Rinda, ali još uvijek daleko od ogulinca). Od hibrida najviše su se istraživali i komercijalno sadili proizvodi firmi Bejo Zaden i Royal Sluis iz Nizozemske, a posljednjih godina i od nekih drugih tvrtki koje proizvode sjeme kupusa. Neki najnoviji hibridi dosta su se približili ogulincu.

Godine 1986. »Mrežnica« je donijela još jedan »Pravilnik o pravima i obavezama radnika i udruženih poljoprivrednika u zajedničkoj poljoprivrednoj proizvodnji i

---

34 »Mrežnica« je tada gospodinu Jongu nabavila oko kilogram sjemena »Ogulinca«. Nakon nešto više od godine dana, na upit »Mrežnice« rečeno je kako je to sjeme pogrešnim herbicidom uništio jedan njihov kooperant. Tako je vrijedan genetski materijal uništen. Kasnije pronađeni hibridi, kao na primjer Minicol F–1, bili su dosta slični ogulincu.

Ocena sort kislega zelja

Ocenjeni parametri

Okus 0-7 točk	0 = tuj, neprijeten
	1-3 = neharmoničen, zadovoljivo karakterističen
	4-5 = dober, karakterističen
	6-7 = izvrsten, prijeten
Barva 0-3 točke:	0-1 = nekarakteistična
	2 = dobra, izenačena
	3 = svetla, privlačna
Vonj 0-3 točke:	0 = tuj, neprijeten
	1-2 = karakterističen, dober
	3 = prijeten, karakterističen
Konsistencija 0-4 točke	0 = preveč mehka, razpadlo zelje
	1-2 = mehka
	3 = trda, žilava
	4 = zelo dobra, karakteristično čvrsta
Izgled 0-3 točke:	0 = slab, neprivačen
	1-2 = dober
	3 = privlačen
Skupni seštevek vseh točk do 20	

Metodika opazovanj izvira iz Pravilnika za ocenjevanje kakovosti konzerviranega sadja, vrtnin in gotovih jedil - Inštitut za prehrabeno tehnologijo Beograd/Zemun/.

Slika 11. Ocjene za organoleptičko ocijenjivanje kvalitete kiselog kupusa.
Primjenjuje se od 17. prosinca 1987. godine

preradi«. Prvi Pravilnik i taj drugi činili su cjelinu i regulirali praktično sve u međusobnim odnosima između »Mrežnice« i kooperanata, da proizvod bude što bolji i da zadovoljne budu obje strane u proizvodnji. (slika 12)

Godine 1974. »Mrežnica« prestaje biti opća poljoprivredna zadruga i od 27. 8. 1974. je OUR »Mrežnica«, Ogulin.

Nakon dugogodišnje dobre i zaista kvalitetne suradnje s Poljoprometom iz Rijeke, »Mrežnica« se 1979. integrira s tim riječkim poduzećem i postaje njegov OOUR. Tada je bila rijetkost da se udružuju organizacije iz različitih općina. »Mrežnica« je u Poljoprometu i dalje imala svoje samostalno novčano poslovanje (računovodstvo), a i prodaju. Dio prodaje išao je preko Poljoprometa kojem se tada umanjila cijena za 3%. Poljopromet je u velike pomogao »Mrežnici«. Tako je, na primjer, Poljopromet tada nabavljao oko 4000 tona jabuka diljem čitave države. Uvjetovao je primjerice PPK Zagrebu da od »Mrežnice« kupi 500 tona kiselog kupusa, a Poljopromet će zato od PPK Zagreb kupiti 1000 tona jabuka. To je jedan primjer, a bilo ih je mnogo. Unutar Poljoprometa, »Mrežnica« je naišla na više nego dobar prijem i bila je OOUR s najboljim financijskim rezultatima, dobiti i plaćama.

Godine 1983. dolazi u Rijeci do udruživanja. »Poljopromet« u SOUR »Brodokomerc«, a time i »Mrežnice«. Tako je 8 radnih organizacija s 40 OOUR–a stvorilo SOUR »Brodokomerc«. To je bila prva faza udruživanja.

Godine 1986. u drugoj fazi udruživanja »Mrežnica« je prebačena u proizvodnu organizaciju, tj. u PIK Rijeka. Tu se proizvodio kruh, mlijeko i tjestenina, a sada je kao »grom iz vedra neba« pripojena im »Mrežnica« s kiselim kupusom. Time nisu bili zadovoljni ni u PIK–u ni u »Mrežnici«. No, to nije bitno za temu koju se obrađuje.³⁵

Usput, »Mrežnica« je 1985. godine počela s otkupom gljiva, šumskih plodina, kupina i povrća. Izgradila je sušaru za gljive i povrće i voće, te hladnjaču površine preko 1000 m kvadratnih. Izvoz gljiva bio je nekoliko godina na razini oko dva milijuna dolara (toliko su približno u to doba imali izvoza vrlo dobri hoteli u Opatiji). Sve to pokazuje kakva je bila »Mrežnica«. Zanimljivo je i to da od osnutka 1953. do 1987. godine »Mrežnica« nikad nije imala gubitak. Kada je prvi put, silom drugih, računovodstvo »Mrežnice« prešlo u PIK »Rijeka« — te godine iskazan je gubitak »Mrežnici«. Za otkup gljiva »Mrežnica« je, preko Interne banke Brodokomerca, dobivala beskatni predujam od svojih kupaca u inozemstvu. Možda su tu neovlašteno obračunavane kamate? Ili je bilo nešto drugo?

---

35 Napominje se, da gotovo nitko nije bio za udruživanje, ali svi su se bojali to reći javno. Zato se je i izmislila prva i druga faza. Najprije svi u Brodokomerc, a u drugoj fazi OOUR–e razbacati po djelatnostima u nova poduzeća. »Mrežnica« je bila protiv udruživanja u Brodokomerc i govorila je to.

SOUR »BRODOKOMERC« RIJEKA
RO »PREHRAMBENO INDUSTRIJSKI KOMBINAT« RIJEKA
OOUR **•AREŽNICA•** OGULIN

PRAVILNIK

O PRAVIMA I OBAVEZAMA RADNIKA I
UDRUŽENIH POLJOPRIVREDNIKA U ZAJEDNIČKOJ
POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI I PRERADI

Ogulin, 26. 2. 1986. g.

Slika 12. Pravilnik o pravima i obavezama radnika i udruženih poljoprivrednika u zajedničkoj proizvodnji i preradi

Od početka pakiranja kiseloga kupusa »Mrežnica« je surađivala sa:

— Zavodom za tehnologiju poljoprivrednih proizvoda, Fakulteta poljoprivrednih znanosti u Zagrebu (za tehnologiju proizvodnje i usvajanje novih proizvoda),

— Prehrambeno–tehnološkim institutom iz Zagreba (za kontrolu kvalitete proizvoda),

— Institutom za zaštitu bilja, Fakulteta poljoprivrednih znanosti iz Zagreba (za integralnu zaštitu kupusa od štetnika i bolesti),

— INA–Petrokemijom iz Kutine (za gnojdbene i demonstracijske pokuse na krumpiru i livadama (od 1970. godine),

— Industrijsko–projektinim zavodom iz Zagreba (za usvajanje tehnologija novih proizvoda).

U tu suradnju »Mrežnica« je godišnje ulagala oko 3 do 5 % od dohotka (po tadašnjoj terminologiji).

Ističe se, da je početkom rujna 1969. godine prof. dr. sc. Ferdo Vešnik iz Zavoda za tehnologiju poljoprivrednih proizvoda, održao prvi trodnevni seminar o proizvodnji kiseloga kupusa i ispitivanju njegove kvalitete. Na seminaru je bio i predstavnik »Mrežnice«.

Na educiranju poljoprivrednika radilo se tijekom zime. Predavanja su vodili sveučilišni profesori i predstavnici INE, Chromosa, Pinusa–Rače, Radonje (sada Herbos) itd.

»Mrežnica« je od početka redovito slala kiseli kupus na ispitivanje kvalitete ovlaštenim ustanovama. To se činilo tri do četiri puta godišnje, a ponekad i češće. U prilogu je jedan od prvih Izvještaja o kvaliteti kiseloga kupusa. (slika 13)

Godine 1980. »Mrežnica« je prvi put sudjelovala na Zagrebačkom velesajmu i dobila je zlatnu medalju i šampion kvalitete za vakumirane glavice Ogulinskoga KISELOGA KUPUSA, a za ribanac srebrnu medalju. Sljedećih desetak godina na raznim sajmovima »Mrežnica« je dobila preko 25 pretežno zlatnih medalja za kvalitetu.

Dobivena priznanja za kvalitetu isticala su se na vrećici. Izgled prve vrećice prikazan je u Prilogu: 7. Osnovni izgled vrećice nije se mijenjao, samo se dodavalo priznanja za kvalitetu, tj. nove medalje. Umanjene preslike nekoliko vrećica za glavice i folije za »ribanac« prikazane su na slikama 14, 15 i 16.

Godine 1990. dolazi u »Mrežnici« do kadrovskih promjena i počinje padati količina prodanoga kupusa. Tako je 1989. godine prodano 1411 tona kiseloga kupusa, a nakon navedenih događaja 1990. godine prodano je 712 tona kiseloga kupusa. Pad se nastavljao svake godine, a 1998. godine »Mrežnica« je prestala proizvoditi kiseli kupus. Subjektivno je mišljenje autora da je šteta bila prestati s proizvodnjom ki-

ZAVOD ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA GRADA ZAGREBA
 LABORATORIJ ZA KEMIJSKO-BIOLOŠKO ISPITIVANJE ŽIVEŽNIH NAMIRNICA
 Mirogojska c. 16

ANALITIČKI Broj ..... 1816 ..... 4 ..... 197 .....
 Zagreb, ... 4.12 ..... 197 4
 Br. II-147/984 ..... 4 ..... 197 4

I Z V J E Š T A J

1 ..... biološki konzerviranog/ukiseljenog/zelja .....
 o pregledu ..... uzorka ..... označenog
 SKUPŠTINA GRADA ZAGREBA SANITARNI INSPEKTORAT - uzorak uzet od
 PPK ZAGREB Draškovićeve 57

NALAZ :

Dne 3.12.1974 dostavljena je staklenka zatvorena metalnim poklopcem na vijak.

Staklenka sadrži biološki ukiseljeno zelje u rasolu, 909 gr netto.

Izgled i miris proizvoda je normalan

Kuhani proizvod je normalnih organoleptičkih svojstava.

Organoleptičko ispitivanje obavila su 4 analitičara dne 4.12.1974.

ODREĐENO JE U RASOLU:

sadržaj ukupne kiseline kao mliječna 1,32g/100 ml

MISLJENJE:

prof. Hafner D. *[signature]*
 kem. spec. Analitičar:

Istraženo biološki konzervirano kiselo zelje o d g o v a r a čl. 396 Pravilnika o kvaliteti voća, povrća i gljiva i proizvoda od voća, povrća i gljiva /Sl.list 27/64/ te izmjenama i dopunama/Sl list 10/71/ u pogledu organoleptičkih svojstava i sastava.

odgovara
 Roba ..... propisima. - ~~XXXXXXXXXXXX~~

Ovaj nalaz i mišljenje odnose se isključivo na dostavljeni uzorak.

Zagreb, ... 4.12 ..... 197 4

Trošak analize: Din .....

Šef laboratorija:

»Narodne novine«, Zagreb
 Oznaka: 100-1028-73

Vabić Vladimir *[signature]*

Slika 13. Jedno od prvih nalaza ispitivanja kvalitete kiselog kupusa. Ispitivanje kvalitete s kemijskim sastavom kiselog kupusa za »Mrežnicu« obavljao je i Prehrambeno-tehnološki institut u Zagrebu, godišnje 4 do 6 puta.

seloga kupusa u pogonima »Mrežnice« i njezinih kooperanata. PIK Rijeka ostavio je samo čuvare da čuvaju imovinu »Mrežnice« (u to doba to je bio dobar potez — opaska autora).

Godine 2001. »Mrežnicu« kupuje Damir Magdić, vlasnik Trgovačkoga poduzeća »Madig« d.o.o Ogulin i veliki zaljubljenik u poljoprivredu. Tako »Mrežnica« postaje poslovna jedinica unutar »Madiga« i ponovo započinje proizvodnja kiseloga kupusa. Postavljen je plan da se u 2001./2002. proda 550 tona. Taj je plan premašen je i prodano je u toj prvoj sezoni više nego 1990. godine. Količine koje su prodavane do 2007. godine ne navode se zbog poslovne tajne. Može se samo navesti da su bitno veće nego što su bile 2001./2002.

Nažalost 2003. godine Damir Magdić je umro.

Od ljeta 2002. godine do ljeta 2004. trebalo je puno raditi da 15. 7. 2004. godine »Madig — PJ Mrežnica« dobije od firme DNV — Det Norske Veritas — certifikat ISO 9001:2000. Od tve oko 150 godina stare certifikacijske kuće iz Norveške, čiji se certifikati priznaju u preko 100 zemalja »Madig — PJ Mrežnica«, dobila je 28. 10. 2004. HACCP certifikat. Tada je to bio sedmi po redu certifikat HACCP u Hrvatskoj. (slike 17 i 18)

Od 2006. godine »Mrežnica« posluje pod nazivom »Madig–Mrežnica« d.o.o, Ogulin.

Od 2003. godine ogulinski kiselu kupus posjeduje znak Hrvatska kvaliteta od Hrvatske gospodarske komore.

Stanje proizvođačko–prerađivačkih subjekata danas

Nastankom države Republike Hrvatske, počela su se 1990. godine osnivati poduzeća za proizvodnju i pakiranje kiseloga kupusa, bilo kao trgovačka društva ili poljoprivredni obrt. Prvi je te godine osnovan »Agro–union«, a iza njega (nije po redosljedu osnivanja) »Zelje–promet«, »Spraja«, »Jelenko«, »Ogulinka«, »Agroprom«, Poljoprivredni obrt Zdravko Salopek. Oni pakiraju Ogulinski kiselu kupus (zelje). Pod nazivom »ogulinski« još se pakira u nekim drugim mjestima u Hrvatskoj (nešto slično kao kopiranje Podravkine Vegete).

»Agro–union« ima najveće kapacitete vlastite proizvodnje kiseloga kupusa i vrlo modernu pakirnicu. Osim navedenoga, ima vrlo mnogo zemljišta za proizvodnju svježega kupusa kojega kiselu. Gotovo uopće nema otkupa kupusa za kiseljenje, jer sve proizvede na svojim poljoprivrednim površinama (ako otkupi, to je nekoliko tona). Prodaje na domaćem tržištu i ima značajan izvoz.

Slika 14. Izgled plastične vrećice za vakuum pakovanje Ogulinskoga kiseloga kupusa iz 1975.(gore) i ambalaže za pakirani »ribanac« u triplex foliji iz 1978. godine (dolje).

DET NORSKE VERITAS

QUALITY MANAGEMENT SYSTEM CERTIFICATE

Certificato No. / Certificate No. **CERT-14627-2004-AQ-RKA-SINCERT**

Si attesta che / This certifies that

IL SISTEMA DI GESTIONE PER LA QUALITÀ DI / THE QUALITY MANAGEMENT SYSTEM OF

MADIG d.o.o., poslovnna jedinica MREŽNICA
Salopek selo, 47 300 Ogulin - Croatia

È CONFORME AI REQUISITI DELLA NORMA PER I SISTEMI DI GESTIONE PER LA QUALITÀ
CONFORMS TO THE QUALITY MANAGEMENT SYSTEMS STANDARD

UNI EN ISO 9001:2000 (ISO 9001:2000)

Questa certificazione è valida per il seguente campo applicativo:

This certificate is valid for the following products or services:

*(Ulteriori chiarimenti riguardanti lo scopo e l'applicabilità dei requisiti della normativa si possono ottenere consultando l'organizzazione certificata)
(Further clarifications regarding the scope and the applicability of the requirements of the standard(s) may be obtained by consulting the certified organisation)*

Proizvodnja i pakiranje kiselog kupusa

Production and packing of pickled cabbage

*Luogo e data
Place and date*

Agrate Brianza, (MI) 2004-07-15

Lead Auditor: **Zuzana Chlepkova**

Settore EA: 03

SGQ Registrazione N. 003A
SGA Registrazione N. 003D
PRD Registrazione N. 003B
SRF Registrazione N. 004F
SSI Registrazione N. 002G

Membro degli Accordi di Mutuo Riconoscimento EA e IAF
Signatory of EA and IAF Mutual Recognition Agreements

*per l'Organismo di Certificazione
for the Accredited Unit*

Det Norske Veritas Italia S.r.l.

Leonardo Omodeo Zorini
Management Representative

Slika 17. Preslika certifikata ISO 9001:2000 (dobiven 15. 7. 2004.)

DET NORSKE VERITAS HACCP CERTIFICATE

Certificato No. / Certificate No. **CERT-037-2004-HACCP-ZAG-DNV**

Si attesta che / This certifies that

IL SISTEMA HACCP DI / THE HACCP SYSTEM OF

MADIG d.o.o., poslovna jedinica MREŽNICA
Salopek selo, 47 300 Ogulin - Croatia

E' CONFORME AI PRINCIPI DEL CODEX ALIMENTARIUS
CONFORMS TO CODEX ALIMENTARIUS PRINCIPLES

CAC/RCP 1-1969, REV. 3 (1997) ANNEX I

Applicazione secondo Linea Guida / Implementation according to Guide Line
UNI 10854:1999

Questa certificazione è valida per il seguente campo applicativo:
This certificate is valid for the following products or services:

Proizvodnja i pakiranje kiselog kupusa

Production and packing of pickled cabbage

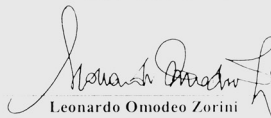
Luogo e data
Place and date

Agrate Brianza, (MI) 2004-10-28

Lead Auditor: Hrvoje Vidalina

Settore EA: 03

per l'Organismo di Certificazione
for the Accredited Unit
Det Norske Veritas Italia S.r.l.

Leonardo Omodeo Zorini
Management Representative

Slika 18. Preslika certifikata HACCP (28. 10. 2004. bio je sedmi izdani HACCP certifikat za Hrvatsku)

Slika 15. Izgled vrećice iz 1980. god. nakon prvih priznanja za kvalitetu (gore), izgled vrećice iz 1983. godine (dolje). Do 1989. svake godine su se dodavale oznake za novoosvojene medalje za kvalitetu.

slika 16. Preslika vrećice u vrijeme kada je »Mrežnica« bila radna jedinica u PIK–u Rijeka (gore), Izgled vrećice iz 2007. godine (dolje). Nakon 29 godina istoga grafičkog rješenja, 2003. godine krenulo se s novim rješenjem.

Ogulinka, također, ima novoizgrađene moderne kapacitete za kiseljenje i pakiranje kiselog kupusa. Isto tako, je i u firmi »Jelenko«, gdje su izgrađeni novi bazeni, a pakirница kiselog kupusa puna je nehrđajućeg čelika. I ostali proizvođači imaju vlastitu proizvodnju, ali i u kooperaciji.

Proizvodnja kiselog kupusa navedenih proizvođača približno je jednaka proizvodnji »Mrežnice«. Autorova je procjena da se u ogulinskom kraju 2007. godine proizvelo oko 2200 tona kiselog kupusa, a 2008. godine očekuje se slična ili oko 10 posto veća proizvodnja. Za usporedbu, ako u jesen 2008. godine svi proizvođači kiselog kupusa u ovom kraju proizvedu 2300 tona kiselog kupusa, tada je to jednako kao što je »Mrežnica« proizvela 1983. godine (navedeno u tablici 2).

Osim »Mrežnice« (koja to ima već nekoliko godina), još će neki proizvođači u jesen 2008. godine imati HACCP certifikat, a kasnije i ISO 9001:2000, što je znak kvalitetne proizvodnje. To su »Agro-union«, »Ogulinka«, »Jelenko« itd.

Svi navedeni proizvođači kiselog kupusa zavrjeđuju da ih se predstavi u posebnom tekstu, kao ovom prigodom »Mrežnicu«. Oni promiču ime »ogulinski« diljem naše domovine i izvozom u neke zemlje svijeta. Bore se s velikim poteškoćama na tržištu, ali im upornost i velik rad pomažu da opstanu. Štoviše, proizvodnja stalno raste.

Zaključak

Uzgoj kupusa na proizvodnom području Ogulina datira, prema pisanim povijesnim dokumentima, od XV. stoljeća. Razvoj poljoprivrede ovoga kraja posljedica je geostrateškoga smještaja i vrjednovanja poljoprivrede kroz različita državna društvena uređenja. Značajka sorte Ogulinski kupus jest u opstojnosti na ovom području i specifičnim parametrima kvalitete svježega i kiselog proizvoda, u okvirima tradicionalnih sorti i postupaka preradbe.

Povijesni razvoj dat je koncizno. Željelo se prikazati kakvi su tada bili uvjeti za razvoj poljoprivrede. Osobito se nastojalo istaknuti kakva je bila poljoprivreda i životni standard do 1960. godine. To se lijepo vidi i po tom kakve su tada bile kuće u kojima su živjeli poljoprivredni proizvođači. U takvim životnim uvjetima, kada su se sva sjemena proizvodila na domaćinstvu, nitko još nije mislio da kupus nazove »ogulinskim«.

Odluka tadašnjega direktora »Mrežnice« da zadrugu »očisti« od trgovina i gostionica i da se »Mrežnica« bavi samo poljoprivredom, bila je odlučujuća za sve što

se kasnije događalo. Preradba kupusa utjecala je na povećanje proizvodnje svježega kupusa.

Kada se 1973. godine prešlo na pakiranje kiseloga kupusa, prizvod je dobio ime. Tako je tada prvi put napisano da se kupus proizveden u ovom kraju zove »Ogulinski«. Naziv je postao općeprihvaćen u ogulinskom kraju. Svi koji su prodavali kupus iz ovoga kraja nazivali su ga »ogulinski kupus«. Velika je sreća da na drugim područjima ondašnje države nije davao ni prinose ni kvalitetu kao u Ogulinskom polju. Ta njegova osobina uvelike ističe njegovu autohtonost.

Velika je sreća, da u ovom kraju postoji oko 70 proizvođača vrlo kvalitetnoga sjemena ogulinskoga kupusa. To se radi od davnina, a osobito intenzivno i pažljivo od približno 1970. godine. Sjeme treba očuvati kao dragocjen genetski materijal, a pred desetak godina upravo su na tom prvi počeli raditi Josip Borošić i Ivanka Žutić (na polju) te Nadica Dobričević s Agronomskoga fakulteta u Zagrebu (u laboratoriju). Ogulinski kupus nije za svježju uporabu. Gorak je, ali ta gorčina daje mu kasnije, kada je kiseo, neki poseban »bouquet«. Ne treba mu pri kiseljenju dodavati hrena, kima, lovorova lista i kukuruza za žutilo (kao što neki izvan ovoga područja čine). Ogulinski se kupus kiseli samo vodom i soli, a vakumiraju se glavice bez konzervansa. Tako se radi od 1973. godine. To je potpuno prirodan proizvod bez ikakvih dodataka i takvoga ga treba čuvati kao autohtonoga.

Autohtonost i kvalitetu ogulinskoga kupusa čuvale su stotine vrijednih poljoprivrednika u zadnjih četrdesetak godina. Uložen je velik trud i upornost, jer kroz prošla desetljeća bilo je dobrih i loših godina. Sve se to izdržalo. Do danas se mnogo režima izmijenilo, ali ljudi ovoga kraja (s prezimenima starim i 500 godina, znači zaista pravi starosjedioci ovog kraja), sačuvali su autohtoni ogulinski kupus.

Literatura

- Bićanić Rudolf, *Agrarna kriza u Hrvatskoj 1873–1895*, Ekonomist 3–5, Zagreb, 1937.
- Blanc Andre, *Ogulinsko polje — Proučavanje agrarne geografije — Geografski glasnik*, godina 1949–50, broj 11–12
- Borošić Josip, *Novije tehnologije uzgoja presadnica*, Agronomski glasnik, Zagreb, 1987, 49(6), 121–129
- Borošić Josip, Fumić Krešimir, *Gospodarsko–morfološka svojstva sorata kupusa za kiseljenje*. Zbornik sažetaka 37. znanstvenog skupa hrvatskih agronoma s

- međunarodnim sudjelovanjem, Opatija, 19.–23.2.2001. Poljoprivredni fakultet u Osijeku, 205
- Dobričević Nadica, Voća Sandra, Plietić Stjepan, Kakvoća kiselog kupusa »ribanica« iz Ogulina, *Agronomski glasnik* 6, Zagreb, 2006., 459–473
- Kosanović M. Veljko, Ekološki uslovi poljoprivredne proizvodnje Plašćanske Doline — *Arhiv za poljoprivredne nauke*, sv. 21, Beograd 1955.
- Lešić Ružica, Borošić Josip, Buturac Ivan, Ćustić Mirjana, Poljak Milan, Romić Davor, *Povrćarstvo*, Zrinski, Čakovec, 2002.
- Lopašić Radoslav, *Spomenici hrvatske Krajine*, Knjiga I.–III. Zagreb, 1884,1885,1889
- Lopašić Radoslav, *Urbar modruški od godine 1486.* — Ogranak Matice Hrvatske, Ogulin. Prilozi Eduard Hercigonja i Ivan Tironi sa slikovnim priložima. Uredili Višnja Lipošćak i Ivan Tironi, Ogulin, 1997.
- Lovrić Tomislav, Piližota Vlasta, *Konzerviranje i prerada voća i povrća*. Nakladni zavod, Globus, Zagreb, 1994.
- Luketić Anton, *Zagorje kod Ogulina* — mjesto i župa, Zagorje Ogulinsko, 1994.
- Magdić Mile, *Topografija i povijest Ogulina*, Pretisak izdanja iz 1926., Ogranak Matice hrvatske, Ogulin, 1995.
- Maretić Tomo, *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba* — Rad JAZU 81 i 82, Zagreb, 1886.
- Mikolčević Vera, *Prilog poznavanju gospodarskih, važnijih morfoloških i bioloških svojstava domaćih sorata kupusa*. Doktorska disertacija, Poljoprivredni fakultet, Zagreb, 1959.
- Olujčić Boris, *Ogulinski kraj u antici*, Ogulin, povijesna i kulturna baština, Ogulin, 2002.
- Pavlek, Paula, *Specijalno povrćarstvo*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1985.
- Ranogajac Zvonko, *Karlovačka županija* — priručnik za zavičajnu nastavu, Zagreb, 1996.
- Salopek Hrvoje, *Stari rodovi Ogulinsko–modruške udoline*, Matica Hrvatska ogranak Ogulin, Centar za kulturu Ogulin i Hrvatska matica iseljenika, Zagreb, 1999.
- Salopek Hrvoje, *Ogulinsko–modruški rodovi*, Matica Hrvatska, ogranak Ogulin, Hrvatska matica iseljenika Zagreb i HRD »Pavao Ritter Vitezović«, Zagreb, 2007.
- Štancl Branko, *Zaposlenost i ekonomija seljačkih gospodarstava*, *Agronomski glasnik*, Zagreb, 1966.

Vešnik Ferdinand, Utjecaj sorte na kvalitetu kiselog kupusa, Poljoprivredna znanstvena smotra, 6:3–17, 1966a.

Vešnik Ferdinand, Utjecaj sorte na kvalitetu kiselog kupusa. Poljoprivredna znanstvena smotra, 18:3–18, 1966b.

Novine: Glas Hrvata — modruško–riječke županije, Hrvatski seljak, Nezavisni hrvatski seljak, Rodoljub: organ za promicanje interesa županije modruško–riječke, Vjesnik: organ za promicanje interesa županije modruško–riječke, Narodne novine Zagreb

TABELA 1. Prodaja svježega kupusa »Mrežnice« Ogulin

Godina	Tone
1961	1253
1962	1012
1963	1484
1964	1537
1965	2041
1966	1929
1967	1624
1968	2027
1969	1267
1970	1432
1971	2439
1972	1874
1973	1737

»Mrežnica« je prodavala i u idućim godinama svježi kupus, ali podatke do sada nismo uspjeli pronaći, te ih zbog toga ne možemo navesti.

TABELA II. Prodaja kiselog kupusa »Mrežnice« Ogulin u tonama

Godina — sezona	Ribanac		Glavice		UKUPNO
	rinfuza	pakirani	rinfuza	vakumiran	
1970					100
1971/2	852		293		1145
1972/3	691		403		1094
1973/4	671		287	56	1015
1974/5	806		381	215	1402
1975/6	993		360	292	1645
1976/7	627		260	464	1351
1977/8	564	48	224	377	1213
1978/9	702	100	307	538	1647
1979	620	46	339	702	1707
1980	627	35	211	843	1716
1981	560	117	176	1154	2007
1982	561	137	138	1028	1864
1983	726	213	126	1297	2362
1984	364	363	103	1089	1919
1985	411	458	106	1074	2049
1986	270	311	69	530	1180
1987	259	392	64	777	1492
1988	206	334	206	821	1567
1989	222	364	138	687	1411
1990	142	181	20	369	712
1991	67	36	3	76	182

Podatak za g.1991. odnosi se na razdoblje od 1. siječnja do kraja svibnja. Približno ista količina prodana je i na jesen te godine.

Za razdoblje od 1991. do 1998. nismo uspjeli pronaći podatke. Prodaja se svake godine smanjivala i 1998.g. »Mrežnica« je prestala s radom.

2001. »Mrežnicu« kupuje »Madig« Ogulin i ponovo prerađuje i pakira kupus.

History of Ogulin Cabbage

Željko Kosanović

Summary

The Ogulin cabbage is a specific crop of this area. Centuries-old cultivation on sites whose climatic and pedological features differ from other sites made this variety of cabbage acquire special characteristics.

That was one of the causes for proving its autochthony. For that reason the process of reselection of the Ogulin cabbage started about ten years ago in order to produce cabbage heads of the shape appropriate for packing whole sauerkraut heads, with maintaining, or even adding to their quality. The selection is being made by the Department of Vegetable Crops at the Faculty of Agriculture in Zagreb and the project has been co-financed by the town of Ogulin.

The Ogulin cabbage has become the most famous product in the area due to its high quality. The cabbage producers supported the idea to ensure the protection of geographical indication and designation of origin of the cabbage as a recognisable product. Requirements for the protection include proving that the product has been produced on the specific site for a number of years, which this article aims to show. It also presents the development of agriculture in this area in the last several centuries. Emphasis is given to the last sixty years, that is, the period of market production of the Ogulin cabbage. Production of sauerkraut from fresh cabbage has resulted in a manifold increase in the fresh cabbage production. That also had an impact on the rise of the living standards in the area. Since the company »Mrežnica« from Salopek-Selo was the first one that started processing fresh cabbage the article gives a short account of its development, from the foundation to the present day.

There are about ten companies in the Ogulin area that produce and pack sauerkraut. They have continued the tradition of production and sales of the Ogulin cabbage. The cabbage is expected soon to become the first protected indigenous crop in this area.

RO "POLJOPROMET" RIJEKA
 OOUR "MREŽNICA" OGULIN
 Ogulin, 28.9.1982.g.

R E D O S L I J E D
 PUNJENJA I PREŽNJENJA BAZENA UDRUŽENIH
 POLJOPRIVREDNIKA U SEZONI 1982/1983. G.

Red. br.	Prezime i ime	Adresa	Datum pražnjenja	Opasaka
1	2	3	4	5
<u>P U N J E N J E P R V O G B A Z E N A</u>				
<u>15. 8. 1982. GODINE:</u>				
1.	Šajn Marija	Kučinići 7		
<u>20. 8. 1982. GODINE:</u>				
2.	Vuković Mande	Sabljaci 32a		
<u>24. 8. 1982. GODINE:</u>				
3.	Salopek Milka	Salopeki 49		
4.	Blašković Kate	Salopeki 4		
5.	Paušić Franjo	Kučinići 20		
<u>25. 8. 1982. GODINE:</u>				
6.	Domitrović Anka	Bošt 6		
<u>26.8. 1982. GODINE:</u>				
7.	Salopek Milan	Salopeki 25		
<u>27. 8. 1982. GODINE:</u>				
8.	Francetić Marica	Sabljaci bb		
9.	Salopek Mare	Salopeki 4b		
10.	Salopek Biserka	Salopeki 7 (ribanac)		
<u>28. 8. 1982. GODINE:</u>				
11.	Salopek Mande	Salopeki 19		
12.	Luketić Ankica	Sabljaci bb		
13.	Salopek Kate	Salopeki 47		
<u>29. 8. 1982. GODINE</u>				
14.	Sabljak Joso	Sabljaci 24b		
<u>30. 8. 1982. GODINE:</u>				
15.	Vuković Joso	Sabljaci 19		
16.	Salopek Ruža	Skradnik 44		
17.	Jovanović Lazo	Salopeki 4a		

- 2 -

1	2	3	4	5
<u>31.8.1982. GODINE:</u>				
18.	Blašković Roze	Kučinići		
19.	Salopek Mare	Dujmići 1		
<u>1.9.1982. GODINE:</u>				
20.	Salopek Anica	Sabljaci 2a		
21.	Salopek Joso	Salopeki 33		
22.	Salopek Miko	Salopeki 68		
23.	Salopek Kate	Sabljaci 1		
24.	Višnjić Ilija	Ogulin		
25.	Mrvoš Žarko	Ogulin		
26.	Salopek Kate	Kučinići		
27.	Stipetić Kate	Salopeki 18		
28.	Kučinić Miko	Kučinići 21		
<u>2.9.1982. GODINE</u>				
29.	Vranjkić Janjo	Salopeki 58		
30.	Kasunić Marica	Dujmići 18		
31.	Salopek Kate	Dujmići 5		
32.	Salopek Mare	Salopeki 29		
33.	Domitrović Mare	Sabljaci 21		
34.	Salopek Dore	Sabljaci bb		
35.	Salopek Slavka	Sabljaci bb		
36.	Sabljak Marica	Dujmići 1o		
37.	Kolić Zita	Kučinići 8		
<u>3.9.1982. GODINE</u>				
38.	Sabljak Ivica	Sabljaci 24		
39.	Salopek Jure	Dujmići 3		
40.	Salopek Joso	Salopeki 3		
41.	Sabljak Joso	Sabljaci 4		
<u>4.9.1982. GODINE</u>				
42.	Vukas Francika	Salopeki		
43.	Stipetić Drago	Ogulin		
44.	Šajn Ivan	Sv. Jakov 113		
45.	Salopek Marica	Salopeki 8		

- 3 -

1	2	3	4	5
<u>4.9.1982. GODINE:</u>				
46.	Salopek Nevenka	Sabljaci	62	
47.	Vukelić Radovan	Ogulin		
48.	Salopek Jure	Salopeki	56	
<u>5.9.1982. GODINE:</u>				
49.	Salopek Milka	Kučinići		
50.	Salopek Miko	Kučinići	1 (trak.)	
51.	Salopek Roze	Kučinići	76/11	
52.	Salopek Rude	Kučinići	76	
53.	Salopek Jago	Salopeki	8	
54.	Salopek Jure	Sabljaci	28	
<u>6.9.1982. GODINE:</u>				
55.	Salopek Branko	Salopeki	6	
56.	Salopek Anka	Salopeki	10	
57.	Salopek Roze	Salopeki	32	
58.	Salopek Ljuba	Dujmići	8	
<u>10.9.1982. GODINE:</u>				
59.	Žlimen Milan	Skradnik	23	
60.	Sabljak Kolet	Sabljaci	26	
<u>11.9.1982. GODINE:</u>				
61.	Salopek Milka	Sabljaci	32	
62.	Vuković Joso	Sabljaci	3	
63.	Salopek Anica	Salopeki	61	
<u>12.9.1982. GODINE:</u>				
64.	Žanić Mande	Sabljaci	31	
65.	Bjelanović Radojka	Dlakovac		
66.	Vuković Mate	Sabljaci	17	
<u>13.9.1982. GODINE:</u>				
67.	Salopek Ljubica	Kučinići		
68.	Salopek Ivan	Salopeki	1a	
69.	Vuković Mare	Sabljaci	9	
70.	Salopek Jure	Salopeki	56	

- 4 -

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

14.9.1982. GODINE:

71. Vuković Ivan   Sabljaci bb

15.9.1982. GODINE:

72. Dujmić Slavica   Dujmići 17

73. Kosanović Ruža   Ogulin

74. Marković Marija   Salopeki 59

75. Turkalj Drago   Skradnik

17.9.1982. GODINE:

76. Kučinić Mijo   Kučinići 28

19.9.1982. GODINE:

77. Vuković Ane   Sabljaci 5a

20.9.1982. GODINE:

78. Sabljak Miko   Sabljaci 26(S)

P U N J E N J E   D R U G O G   B A Z E N A

28.8.1982. GODINE:

79. Domitrović Anka   Bošt 6

31.8.1982. GODINE:

80. Vuković Mande   Sabljaci 32

81. Salopek Ruža   Skradnik 44

3.9.1982. GODINE:

82. Blašković Kate   Salopeki 4

83. Salopek Anica   Sabljaci 2a

84. Salopek Dore   Sabljaci bb

85. Jovanović Lazo   Salopeki 4a

4.9.1982. GODINE:

86. Blašković Roze   Kučinići bb

87. Vranjkić Janjo   Salopeki 58

88. Salopek Joso   Salopeki 3

5.9.1982. GODINE:

89. Salopek Mande   Salopeki 19

90. Vukas Francika   Salopeki 7

91. Vukelić Radovan   Ogulin

- 5 -

1	2	3	4	5
<u>6.9.1982. GODINE:</u>				
92.	Salopek Mare	Salopeki	4b	
93.	Salopek Joso	Salopeki	33	
94.	Salopek Slavka	Sabljaci	bb	
95.	Salopek Branko	Salopeki	6	
96.	Salopek Rude	Kučinići	76	
97.	Salopek Ljuba	Dujmići	8	
<u>7.9.1982.g. GODINE:</u>				
98.	Salopek Kate	Kučinići		
99.	Salopek Milan	Salopeki	25	
<u>9.9.1982.GODINE:</u>				
100.	Vuković Joso	Sabljaci	19	
101.	Višnjić Ilija	Ogulin		
102.	Salopek Marica	Salopeki	8a	
<u>10.9.1982. GODINE:</u>				
103.	Salopek Milka	Salopeki	49	
104.	Sabljak Joso	Sabljaci	24a	
105.	Salopek Biserka	Salopeki	7	
106.	Salopek Miko	Salopeki	68	
107.	Mrvoš Žarko	Ogulin		
108.	Salopek Miko	Kučinići	1 (trak.)	
<u>11.9.1982. GODINE:</u>				
109.	Salopek Kate	Salopeki	47	
110.	Salopek Mare	Dujmići	1	
111.	Salopek Kate	Sabljaci	1	
112.	Stipetić Drago	Ogulin		
113.	Salopek Roze	Kučinići	11	
<u>12.9.1982. GODINE:</u>				
114.	Luketić Ankica	Sabljaci	bb	
115.	Kasunić Marica	Dujmići	18	
116.	Salopek Mare	Salopeki	29	
117.	Salopek Jago	Salopeki	8	
118.	Žliman Milan	Skradnik	23	

- 6 -

1	2	3	4	5
<u>13.9.1982. GODINE:</u>				
119.	Stipetić Kate	Salopeki	18	
120.	Salopek Milka	Sabljaci	32a	
121.	Salopek Anica	Salopeki	61	
<u>14.9.1982. GODINE:</u>				
122.	Vuković Mate	Sabljaci	17	
<u>15.9.1982. GODINE:</u>				
123.	Sabljak Kate	Dujmići	5	
124.	Francetić Marica	Sabljaci	bb	
125.	Sabljak Ivica	Sabljaci	24b	
126.	Domitrović Mare	Sabljaci	21	
127.	Salopek Jure	Dujmići	3	
128.	Sabljak Marica	Dujmići	10	
129.	Salopek Anka	Salopeki	10	
130.	Salopek Joso	Sabljaci	4	
131.	Marković Marija	Salopeki	59	
<u>16.9.1982. GODINE:</u>				
132.	Salopek Nevenka	Sabljaci	62	
<u>17.9.1982. GODINE:</u>				
133.	Paušić Franje	Kučinići	20	
134.	Vuković Joso	Sabljaci	3	
135.	Kosanović Ruža	Ogulin		
<u>19.9.1982. GODINE:</u>				
136.	Salopek Roze	Salopeki	32	
<u>20.9.1982. GODINE:</u>				
137.	Kučinić Miko	Kučinići	21	
138.	Turkalj Drago	Skradnik		
<u>21.9.1982. GODINE:</u>				
139.	Sabljak Kolet	Sabljaci	26	
<u>26.9.1982. GODINE:</u>				
140.	Žanić Mande	Sabljaci	31	
<u>30.9.1982. GODINE:</u>				
141.	Salopek Jure	Sabljaci	28	

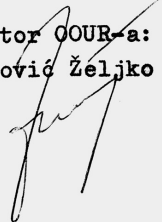
- 7 -

1	2	3	4	5
<u>1.10.1982. GODINE:</u>				
142.	Vuković Ane	Sabljaci	5	
<u>P U N J E N J E . T R E Ć E G . B A Z E N A</u>				
<u>7.9.1982. GODINE:</u>				
143.	Salopek Kate	Kučinići		
<u>11.9.1982. GODINE:</u>				
144.	Blašković Roze	Kučinići		
<u>12.9.1982. GODINE:</u>				
145.	SALOPEK Joso	Salopeki	3	
<u>19.9.1982. GODINE:</u>				
146.	Salopek Milka	Sabljaci	32a	
<u>28.9.1982. GODINE:</u>				
147.	Šajn Marija	Kučinići	7	
<u>1.10.1982. GODINE:</u>				
148.	Vuković Mande	Sabljaci	32	
<u>8.10.1982. GODINE:</u>				
149.	Blašković Kate	Salopeki	4	
<u>9.10.1982. GODINE:</u>				
150.	Francetić Marica	Sabljaci	bb	
<u>10.10.1982. GODINE:</u>				
151.	Salopek Milan	Salopeki	25	
152.	Salopek Mare	Salopeki	4b	

Šef proizvodnje:
Salopek Mijo

Direktor GOVR-a:
Kosanović Željko

Dodatci, propisi, sjećanja...

Ovi »Dodatci, propisi, sjećanja...« nisu sastavni dio rada »Ogulinski kupus kroz povijest«. Iskoristili smo priliku, da na jednom mjestu (uz prvi rad), iznesemo još neke podatke, koji se odnose na »Mrežnicu«. Tako ubuduće neće biti nužno obrađivati »Mrežnicu«, ali bi bilo jako dobro obraditi ostale poljoprivredne subjekte ovoga kraja.

Od svojeg osnutka »Mrežnica« je djelovala samo na onom području koje joj je pri osnivanju dodijeljeno. To je područje koje je obuhvaćalo dijelove sela: Bošt, Kučinići, Salopeki, Sabljaci, Desmerice, Ribarići, Dujmići, Gornje i Donje Zagorje i Modruš. Bila je to čvrsta veza kooperanata s toga područja i »Mrežnice«. U početku otkupa kupusa sva su sela proizvodila ogulinski kupus. Najviše ga se sadilo u polju zvano Kaševari. Kupovinom traktora nestajala je stoka, a time i stajski gnoj. Veća upotreba mineralnih gnojiva učinila je da je tlo postajalo kiselije, te su se veliki proizvođači širili u druge djelove Ogulinskoga polja. Manji to nisu činili, tako da danas autohtoni ogulinski kupus možemo u izvornom obliku pronaći u Desmericama, Ribarćima, Zagorju i Modrušu. Njegovo sjeme proizvode, i to vrlo kvalitetno, neki proizvođači u Kučinićima, Boštu i Salopekima. Spomenuto bi trebalo očuvati za budućnost.

Kakva je bila prošlost može se vidjeti iz do sada opisanoga. Međutim, ima još mnogo toga što bi valjalo spomenuti. Učinit ćemo to u ovim »Dodacima...« bez nekog reda, i to samo vrlo mali dio od onoga što bismo mogli iznijeti. O svemu postoje dokumenti, a čuvaju se u odgovarajućoj ustanovi. Možda će ovih nekoliko »Dodataka« pokazati, kako je bila čvrsta veza između »Mrežnice« i njezinih kooperanata. Od Bošta, preko Salopeka, Sabljaka, Ribarića, do Zagorja i Modruša, i tada su kooperanti i nekooperanti »Mrežnice«, na tom središnjem dijelu Ogulinskoga polja, bili vrijedni i radišni ljudi. Oni su radili i u poduzećima i na svojim njivama kako bi podigli životni standard sebi i svojim potomcima. Ovi su »Dodtaci...« mali prilog tomu. Zato smo i naveli imena tih vrijednih ljudi. Mnogih više nema među živima, ali će o njima čitati njihovi potomci. Još manje ih je danas, koji mogu napisati svoja sjećanja. Dokumenta ima vrlo malo. Zbog toga je ovo možda i zadnja prilika da pišemo o ovoj temi.

* * *

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva izdalo je na svojoj internetskoj adresi Vodič za registraciju oznaka izvornosti i oznaka zemljopisnog podrijetla hrane. O izvornome te o proizvodu zaštićenoga zemljopisnoga podrijetla u prilogu Večernjega lista — Vrt od broja 1156. od 27. 9. 2007. godine, u serijalu od nekoliko nastavaka pisale su diplomirane inženjerke Božica Rukavina, Edita Volar Pantić i Marija Pišonić iz Uprave za prehrambenu industriju — Sektor za kakvoću i sigurnost hrane u navedenom Ministarstvu.

Navest ćemo još koji zakoni i pravilnici moraju biti poštivani da bi se dobila određena oznaka hrane. To su:

- Zakon o hrani — NN 117/03, 130/03, 48/04, 85/06.
- Pravilnik o oznakama izvornosti i oznakama zemljopisnoga podrijetla hrane — NN 80/05 i 11/07.
- Pravilnik o priznavanju posebnih svojstava hrane i dodjeli oznake »tradicionalni ugled" NN 127/05.

Važno je napomenuti da je novi Zakon o hrani — NN46/07 stupio na snagu u svibnju 2007. godine. U njemu se nalaze uvjeti za stjecanje oznake tradicionalnoga ugleda hrane, zemljopisnoga podrijetla hrane i izvornosti hrane.

Svi naši zakoni i pravilnici usaglašeni su s propisima Europske unije.

Do sada registrirani proizvodi su: slavonski domaći kulen/kulin koji nosi oznaku zemljopisnoga podrijetla (zaštićen je 1997. godine), drniški pršut (2003. g.) nosi oznaku izvornosti kao i istarski pršut (2002. g.), paški sir zaštićen je oznakom zemljopisnoga podrijetla (1999. g.), baškotin ima oznaku izvornosti (2004. g.), a također ekstra djevičansko ulje — torkul i cetinski sir (od 2003. g.).

Udruženje proizvođača odlučuje koju oznaku registrirati. Ako se u određenom zemljopisnom području može odvijati proizvodnja, preradba, priprema i pakiranje, tada se traži oznaka izvornosti. Ako se na određenom području ne će moći proizvesti dovoljno sirovine postojeće kakvoće, tada se traži oznaka zemljopisnoga podrijetla. Već je iz toga vidljivo, da oznaka izvornosti daje veću zaštitu. Ogulinsko područje zaista ima dovoljno površina za proizvodnju kupusa. A i bolje je da obrađujemo svoju zemlju i sačuvanu je ostavimo potomcima, jer smo i mi od naših predaka naslijedili zemlju dobru, obrađenu i nezatrovanu pesticidima, nematodama, mineralnim gnojivom i drugim zagađivačima.

* * *

Bitne značajke sorte ogulinskoga kupusa jesu: glavice su intenzivno zelene boje i potpuno okrugle. Kada je glavica kisela ona je intenzivno žute boje, a i dalje je okru-

gla. (Varaždinska sorta je više plosnata u svježem i kiselom stanju.). Hibridi kupusa koji se upotrebljavaju za kiseljenje u najvećem broju su okrugli.

Ogulinska sorta u svježem i kiselom stanju ima listove tanke i velike. Žile na listovima su isto tanke. Ogulinski kupus oko 90 dana od početka kiseljenja ima žute i vrlo tanke listove, s tankim žilama, te su listovi gotovo prozirni i vrlo savitljivi, posebno pogodni za savijanje za sarmu. Od kisele glavice ogulinca težine od 1,6 — 1,8 kg može se napraviti oko 30 sarmi i još ostane dosta kupusa koji se reže u rezance.

Hibrid kupusa je isto okrugao, ali su mu listovi deblji, žile na listovima debele i listovi se teško savijaju u sarmu. Tada i obično pucaju. Njemu je potrebno barem 120 dana da bi bio dobar za upotrebu u kulinarstvu (iako se na tržištu nalazi već nakon 50, 60 dana od početka kiseljenja). Kisele glavice hibrida kupusa težine su oko 2 kilograma, pa čak i više, a to je za četveročlanu obitelj prevelika težina, no tek ta težina daje približno isti broj sarmi kao ogulincac od oko 1.6 kilograma.

Najbitnija razlika po čemu ćemo razlikovati ogulincac od hibrida je slijedeća:

prerežemo li glavicu ogulinca tada ćemo vidjeti da je njegov korijen (kocen) vrlo velik, više od $\frac{3}{4}$ promjera glavice bilo u svježem ili kiselom stanju. Najviše vitamina C ima u korijenu i zato ga mnogo ima u kiselom kupusu ogulinske sorte.

prerežemo li glavicu hibrida vidjet ćemo da je njegov korijen (kocen) malen, kratak, oko $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ a najviše $\frac{1}{2}$ promjera glavice (vrlo rijetko $\frac{1}{2}$ promjera).

Ogulincac u svježem stanju je gorak i nije dobar za salate kao hibrid koji je sladak za salate. No ta gorčina omogućuje da pri kiseljenju ogulinca ne treba dodavati ništa osim soli. Kod hibrida i nekih sorata kupusa dodaje se kima kukuruza radi žute boje. Sve to kod ogulinca ne treba. Dovoljna je sol da ima jaku žutu boju, ugodan miris i okus, mnogo C vitamina i može se dugo čuvati.

* * *

Spomenuto je da je »Mrežnica« osnovana 15. 3. 1953. godine. Obilježavanje toga dana bilo je prvi put 1979. godine. Tako je bilo redovito do 1989. godine. Petnaestoga ožujka, u navedenom razdoblju, svake su se godine svi radnici i kooperanti »Mrežnice« sastajali u restoranu »Sabljaci«. Na proslavu su pozivani i umirovljenici »Mrežnice«. Tako je na proslavama bilo preko 200 radnika i kooperanata. Sve troškove plaćala je »Mrežnica«.

Svake godine dijelila su se priznanja najboljim kooperantima i radnicima. Tada se objavljivalo koji će umirovljenici, radnici ili kooperanti otići na izlet u inozemstvo ili na desetak ili više dana u neko lječilište.

Svi koji su predali svježi ili kisel kupus »Mrežnici«, toga je dana rečeno da već sutradan mogu podići na blagajni »Mrežnice« 10% od iznosa kojega su već dobili za

predane proizvode. S današnjega stanovišta to bi bilo ovako: ako je netko do 15. ožujka predao npr. 20 000 kg kiseloga kupusa po cijeni od 1,5 kuna/kg, što je ukupno 30 000 kuna, taj bi od 16. ožujka mogao još podići 3 000 kuna (tada su to bili dinari).

Do kraja veljače morao se predati Zaključni račun za prošlu godinu. Pri njegovu usvajanju na Radničkom savjetu u dobiti se izdvajalo spomenutih 10% za kooperante. To je bilo lako usvojiti jer su 2/3 članova u Radničkom savjetu bili kooperanti. To nije bila zakonska obaveza (toliko puno kooperanata u Radničkom savjetu), ali je to »Mrežnica« stavila u Statut kao obavezu.

Otkupna cijena za kiseli kupus formirala se prosječno u ovim odnosima: ako je »Mrežnica« prodavala kiseli kupus po 4,5 din/kg, tada je otkupna cijena bila 1,5–2,0 din/kg. Rok isplate bio je najprije 30, zatim 60 i zadnjih godina 90 dana. Za čitavo vrijeme postojanja »Mrežnice«, bilo u početku kao zadruge, kasnije radne organizacije, pa OOUR–a u sklopu Poljoprometa ili PIK–a Rijeka, plaće su bile redovite prvoga u mjesecu, a kasnije prvoga i petnaestoga u mjesecu po pola plaće. Nikad nije bilo kašnjenja.

Počeli smo sa opisom obilježavanja Dana Mrežnice 15. ožujka u spomenutim godinama. Prema tomu, 2008. navršilo se 55 godina od osnutka Mrežnice.

Budući da je prvo pakiranje glavica kiseloga kupusa bilo 1973. godine, to je ove godine i 35–a godišnjica od prvoga pakiranja toga proizvoda (ne samo u Mrežnici, nego »skromno« rečeno i u svijetu).

* * *

Ovo je popis radnika i kooperanata iz 1980. godine. Posebno ističemo: ako netko nije na ovom popisu neka se potraži u Prilogu: I naprijed navedenoga rada »Ogulinski kupus kroz povijest«. U navedenom Prilogu: I nalaze se svi kooperanti glavica kiseloga kupusa.

Na ovom je popisu ukupno 185 radnika i kooperanata. U kasnijim godinama bilo ih je preko 220 ukupno, ali taj popis nažalost nismo uspjeli pronaći.

Mnogi su radnici istodobno i kooperanti (ili njihove supruge). Svi su oni imali manju godišnju plaću negoli je Mrežnica zarađivala na marži njihovih proizvoda. Smatralo se da nije korektno svoje proizvode prodavati mimo Mrežnice i tako joj konkurirati, a istodobno u Mrežnici dobivati plaću.

Opaska: Iza imena radnika nalazi se naziv njegova radnoga mjesta i adresa u Ogulinu. Kod kooperanata se iza imena nalazi kućni broj u mjestu stanovanja.

Radnici Mrežnice: Željko Kosanović, Bolnička ul. 16, direktor — Ivan Salopek, Skradnik 44, šef računovodstva — Mijo Salopek, S. Karapandže bb, šef proizvodnje — Mande Salopek, Salopeki 7, knjigovođa — Ankica Luketić, Sabljaci bb, admini-

strator — Nikola Domitrović, Bošt 15b, poslovođa prerade — Miko Blašković, Kučinići 23, vozač kamiona — Mare Salopek, Dujmići 1, čistačica — Ante Blašković, Kučinići 25, blagajnik — Lazo Jovanović, Salopeki 4a, vozač kamiona — Marijan Dujmić, Dujmići 2, poslovođa tehničke službe — Mijo Salopek, Sabljaci 2a, skladištar — Miko Salopek, Kučinići 1, traktorist i vozač kam. — Jure Salopek, Salopeki 56, zidar — Miko Salopek, Salopeki 68, zidar — Milan Dujmić, Zagorje 4, traktorist — Ivan Salopek, Sabljaci 32a, čuvar — Drago Stipetić, Krlenac bb, ličilac — Ivan Salopek, Salopeki 61 — Marija Marković, Salopeki 59 — Marica Francetić, Sabljaci bb — Marica Francetić, Sabljaci 11 — Anka Salopek, Dujmići 1 — Anka Salopek, Salopeki 82 — Francika Salopek, Salopeki 3b — Jakov Salopek, Salopeki 3, čuvar — Ivan Salopek, Salopeki 78, čuvar — Ivica Salopek, Salopeki 33 — Branko Salopek, Salopeki 50 — Anka Salopek, Salopeki 43 — Mare Salopek, Kučinići 11a — Anka Salopek, Salopeki 33 — Anka Cindrić, Sv. Petar 52 — Roze Capan, Podvrh 89 — Mirjana Salopek, Kučinići 70 — Marija Matešić, Sabljaci bb — Marica Gvozdić, Prapuće bb — Bare Cindrić, Proce bb — Danica Šajn, Kučinići 31 — Rozika Kolić, Kučinići 4, dostavljačica — Anka Stipetić, Salopeki 38 — Anka Jovanović, Salopeki 4a — Zora Cindrić, Sv. Petar 52.

Kooperanti »Mrežnice« (vidi i navedeni Prilog: 1)

Bošt: Ivan Županić 4, Ivan Vuković 5, Anka Domitrović 6a/15b, Kate Domitrović 15a, Anka Vukelja 36, Ljuba Vukelja 36a, Marica Vukelja 38, Tonka Vukelja 40, Anka Kostelić 62.

Desmerice: Mate Bertović

Dujmići: Janjo Šajn bb, Jure Salopek 3, Kate Sabljak 5, Ljuba Salopek 8, Mare Sabljak 10, Bare Salopek 14, Milan Dujmić 15, Slavica Dujmić 17, Marica Kasunić 18, Mare Salopek 18a, Roža Šajn 19, Anka Sabljak 28.

Kučinići: Roze Blašković bb/19, Anka Salopek 4, Kate Salopek 77, Milka Salopek 28, Ljubica Salopek 4, Tomo Salopek 10, Roze Salopek 24, Lojzika Kučinić 41, Danica Blašković 29, Marija Šajn 33, Zita Kolić 20a, Janjo Blašković 40, Janjo Blašković 71, Franjo Paušić 48, Miko Kučinić 21, Branko Puškarić 47, Kate Blašković 52, Ivan Kučinić 9, Joso Kučinić 46, Mijo Kučinić 44.

Sabljaci: Marica Francetić bb, Dore Salopek 47, Nevenka Salopek 62, Slavka Salopek 41, Anka Vuković 7, Kate Salopek 1, Anica Salopek 2a, Joso Vuković 15, Joso Sabljak 6, Mijo Vuković 5/17, Ane Vuković 21, Josip Vuković 23, Mare Vuković 30, Bare Sabljak 22, Janjo Vuković 11, Mate Vuković 36a, Anka Vuković 36b, Joso Domitrović 38, Ivan Sabljak 24b, Mate Sabljak 24a, Kolet Sabljak 26, Jure Salopek 28, Mande Žanić 31, Mande Vuković 27, Milka salopek 32a, Anka Salopek 58.

Salopek selo: Danica Salopek 1, Ivan Salopek 1a, Josip Salopek 3, Kate Blašković 4, Mare Salopek 4b, Josip Salopek 4c, Mare Salopek 4d, Anka Salopek 6, Biserka Salopek 5a, Francika Vukas 5b, Jago Salopek 8, Marica Salopek 8a, Anka Salopek 10, Marko Salopek 12, Ruža Salopek 15, Dragan Kostelić 17, Kate Stipetić 18, Mande Salopek 19, Ruža Salopek 22, Rozika Salopek 25, Mare Salopek 29, Rozika Salopek 32, Joso Salopek 33, Marija Salopek 35, Kate Salopek 36, Anka Salopek 39, Kate Salopek 46, Kate Salopek 47, Milka Salopek 49, Marija Salopek 50, Jure Salopek 51, Bare salopek 56, Janjo Vranjkić 58, Anica Salopek 61, Jure Salopek 64, Zora Salopek 65, Josip Salopek 72, Vide Salopek 73, Josip Kratofil 23, Marija Salopek 71, Roža Salopek 75, Kate Salopek 79.

Zagorje: Jago Mihalić bb, Ljuba Mihalić 17d, Anka Dujmić 1b, Zora Dujmić 2a, Franjo Dujmić 3, Mare Kostelić 4b, Dragan Puškarić 5, Mare Paušić 13, Rozika Vučić 16, Tomo Paušić 19, Anka Vučić 24, Ive Paušić 25, Roža Paušić 29, France Paušić 30, Mira Udiković 32, Miko Mihalić 36, Ljuba Kolić 44, Joso Puškarić 51.

Ostala naselja: Marija Krznarić, Peščenica bb, Ruža Kosanović, Bolnička ulica 16, Ljuba Salopek, Dlakovac bb, Žarko Mrvoš, Bolnička ulica bb, Radojka Bjelanović, Dlakovac bb, Ilija Višnjić, Ogulin, Radovan Vukelić Peščenica 16, Nada Žlimen, Skradnik 23, Milka Vuković, Otok 33, Ruža Salopek, Skradnik 44, Roža Šegan, Šegani 92, Ivica Šajn, Sv. Jakov 113a, Ivanka Turkalj, Skradnik 401.

Naveli smo ukupno 185 imena radnika i kooperanata koji su to bili 1980. godine. U kasnijim godinama još je Mrežnici pristupilo oko 35 kooperanata, no nažalost, kao što smo već naveli, nismo ih uspjeli pronaći.

Oko desetak radnika otišlo je iz Mrežnice prije 1980. godine. Oni nisu ovdje na popisu. Međutim, postoji glavna knjiga svih radnika koji su bilo kada radili u Mrežnici, a nalazi se u PIK-u Rijeka (odnosno trebala bi se nalaziti), jer je uz ostale dokumente predana kada je i računovodstvo Mrežnice prebacivano u Rijeku.

Direktori Mrežnice od osnutka do danas (2008.g.) bili su: Josip Salopek (osnivač Mrežnice 15. 3. 1953. — 1979), Željko Kosanović (1979 — 01. 02. 1990.), Milan Sabočan (ožujak 1990. — 29. 8. 1991.), Branko Salopek (29. 8. 1991. — 18. 12. 2000.). Mrežnica od 1999. više nije proizvodila kupus. PIK Rijeka ostavio je nekoliko radnika kao čuvare. 2001. godine Mrežnicu kupuje Damir Magdić, tj. tvrtka Madig, a time i Poslovne jedinice Mrežnice. Od smrti Damira Magdića 12. 7. 2003. do 2006. godine direktor je Ivica Magdić, a od 2006. godine djeluje Madig–Mrežnica d.o.o. i direktorica je Ana Magdić.

* * *

Sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća u svijetu se pakirao samo kiseli kupus »ribanac«. Prvi stroj za pakiranje ribanca u tadašnjoj državi kupila je Emona Ljubljana 1969. godine. Godinu dana kasnije to je učinila »Mrežnica«. Cijena stroja Hassia bila je oko 130.000 DM (kasnije DEM). Bilo je malo problema s montažom i pokretanjem stroja, a kasnije i sa folijom.

1972. godine smatralo se da će biti sve u redu i 11. ožujka na put za narudžbu folije za pakiranje ribanca krenuli su kom. ruk. »Mrežnice« Milan Vukas i autor ovoga rada, tada šef proizvodnje i kooperacije. Da bi se malo odmorili, nakon preko 400 km puta posjetili su tvornicu Mitros, koja je dan ranije primila iz »Mrežnice« kamion od 5 tona glavica kiseloga kupusa u plastičnim kacama. Oni su od Mrežničina kiseloga kupusa radili sarme u konzervi i sekeli gulaš. (Iste proizvode i još neke radio je i Gavrilović od kupusa iz »Mrežnice« od 1970. godine). Obilaskom tvornice, došlo se do mjesta gdje u strojevi firme Multivac tipa AG 4 vakumirali hrenovke u plastične vrećice po 5 i 10 kilograma. Gosti iz »Mrežnice« sasvim slučajno zamolili su domaćine, da im spakiraju nekoliko glavica ogulinskoga kiselog kupusa. To su i učinili. To prvo probno pakiranje glavica kupusa bilo je 11. 03. 1972. godine.

Na povratku u Ogulin, nekoliko glavica ostavilo se u ostavi, a dvije glavice vozile su se u bunkeru fiće (po toplom i hladnom vremenu, znači zaista lošim uvjetima čuvanja). Ovdje treba istaknuti da su ove glavice u fići izdržale sve do polovice kolovoza, a da se nisu pokvarile ni otpustile vakuum. Možda bi danas mogli reći da smo tada na takav način istraživali rok uporabe kiseloga vakumiranoga kupusa. Unatoč tomu, prvih 200.000 komada vrećica imalo je natpis da je rok trajanja 15 dana. Kasnije je to produženo na 60, pa 90 dana.

Početak svibnja, nakon preko 50 dana, vidjelo se da se glavice kupusa dobro drže. Tada je, nakon dužega razmatranja, zaključeno da bi trebalo ići u proizvodnju vakumiranih glavica. Valja znati da je tada »Mrežnica« imala stroj Hassiu za pakiranje ribanca, koji još nije proradio, a ide se u novu proizvodnju. Tadašnji direktor »Mrežnice« Josip Salopek prihvatio je prijedlog i donio odluku da se ide u nabavu stroja za vakumiranje. Samo nekoliko dana kasnije sklopljen je ugovor za kupnju stroja AG4 firme Multi c. Bilo je to 16. 5.1972. godine¹.

Nakon narudžbe za stroj, »Mrežnica« je naručila izradbu 200.000 komada vrećica za vakum pakiranje od koestrudirana materijala za glavice kiseloga kupusa.² Međutim, došlo je do problema kod dobavljača spomenutih vrećica. Nisu mogli na vrijeme nabaviti odgovarajuću sirovinu za vrećice, te su odgodili isporuku do 15.

---

1 Sa tvrtkom Poljoopskrba Zagreb sklopljen je ugovor br.1/72/Multivac za iznos od 13.402,00 DM. Potpisnik u ime Poljoopskrbe bio je Petar Lovrić, koji i danas zastupa Multivac.

2 To je bilo dopisom »Mrežnice« broj 55 od 26. 6. 1972. godine.

10. 1972. godine i smanjili kvalitetu vrećica. Zbog toga je »Mrežnica« 11. 10. 1972. godine otkazala narudžbu za proizvodnju 200.000 vrećica za vakumiranje glavica kiseloga kupusa. Materijal koji su mogli isporučiti nije odgovarao onomu što je dogovarano na početku posla³.

Tako je propala mogućnost da »Mrežnica« počne s komercijalnom proizvodnjom vakumiranih glavica kiseloga kupusa 1972. godine.

Godinu dana kasnije, tojest 29. 06. 1973. obnovljena je narudžba za spomenutih 200.000 vrećica. »Mrežnica« je vrećice preuzela 10.10. 1973. godine, a 28. 10. 1973. godine prodala prvih 3000 kg vakumiranih glavica kiseloga kupusa.

Kod tvrtke Multivac kupljeno je još nekoliko strojeva. Oni su bili začuđeni, kada su od »Mrežnice« čuli da se njihovi strojevi koriste i u ovu svrhu.

Ono što je slučajno pronađeno, postalo je u idućim godinama vrlo važan visoko profitni proizvod za »Mrežnicu«. Zato su 1976. godine počeli s vakumiranjem glavica i u Varaždinu, a 1978. godine u Benkovcu, pa u Voćarsko–vinogradarsko–vinarskoj stanici Zagreb, Kombinat u Zelina itd.

* * *

1976. godine na pod pakirnice kiselog kupusa ugrađene su šamotne pločice od Zagorke iz Bedekovčine. Dimenzije su 250x125x30 mm. Zahtjev »Mrežnice« je bio da pločice moraju 24 sata izdržati bez oštećenja pH 3 od mliječne kiseline, zajedno sa 5% kuhinjske soli (NaCl) i na temperaturi od 80 stupnjeva Celziusa. U 2008. godini na pločicama još nema nikakvih tragova oštećenja.

* * *

Od srpnja 1976. godine »Mrežnica« je uvela za radnike topao obrok. Za oko 53 radnika trošilo se dnevno oko 800 do 1000 dinara, a kuhar je imao plaću 3000 dinara mjesečno. Topao obrok dobivali su i sezonski radnici besplatno.

* * *

1978. godine »Mrežnica« je naručila foliju za pakiranje ribanca na stroju Hassia ovoga kemijskoga sastava: poliester 12 mikrona, alufolija 9 mikrona i polietilen 75 mikrona. Vrećice za vakumirane glavice imale su sastav: poliamid 30 mikrona i polietilen 65 mikrona. One su na sebi imale natpis i bile su potpuno prozirne. Služile su za prodaju unutar države. Vrećice u koje se pakirao kiseli kupus za izvoz isto su imale natpis, a bile su malo mat i ovoga kemijskoga sastava: poliamid 30 mikro-

---

3 Autor je uspio pronaći svu dokumentaciju za ovaj predmet od 1972. godine, kao i još nekoliko idućih godina. Uz ostalo, i ta će dokumentacija biti sačuvana na odgovarajućem mjestu (muzej, arhiv...).

na, polietilen 30 mikrona i jonomer 30 mikrona. Taj je jonomer znatno poboljšavao mjesto vara i dvostruko je jači od poliamida. Te vrećice za izvoz bile su nešto skuplje, ali nije se smjelo riskirati da vrećica na varu otpusti vakuum i da se zato dobije reklamacija iz Švedske, Njemačke i td. To su bili tako dobri materijali, da se recimo po vrećici od 500 grama ribanca moglo nekoliko puta skakati svom težinom čovjeka od 80 kg, a da vrećica ne pukne. Sada ima novih biorazgradivih materijala.

* * *

Stari Pravilnik o pakiranju do 1980. godine nije dopuštao dodavanje kalijeva sorbata u pakiranja lakša od 10 kilograma. Zato je »Mrežnica« kupila blanšer koji je kiseli kupus ribanac zagrijavao tri minute na 80 stupnjeva prije pakiranja. Taj kupus bio je vrlo ukusan, a zbog blanširanja bio je u alufoliji. Novi Pravilnik iza 1980. godine dopuštao je i u malo pakiranje od 500 grama stavljati kalijev sorbat. Tada je »Mrežnica« prestala s blanširanjem. Taj drugi postupak s kalijevim sorbatom bio je jeftiniji. Sorbata može biti maksimum 0,13 %.

* * *

Slično je i sa soli (NaCl). Stari Pravilnik dozvoljavao je od 0 do 3,5 % soli. Novi obavezuje 1,5 do 4 % soli. Teško je proizvesti kiseli kupus s malo soli. To treba znati. Takav kupus mogu jesti ljudi s visokim tlakom i dijabetičari. Taj je kupus imao oko 1 % soli. Po novom Pravilniku iz 1980. godine, koji vrijedi i danas, u kiselom kupusu MORA biti najmanje 1,5% soli (ili najmanje 1,5 % BIJELOGA OTROVA). Ljudi s viokim tlakom i dijabetičari sada jako moraju paziti kada jedu kiseli kupus.

* * *

1982. godine DURAH iz Münchena plaćao je kiseli kupus po 0,50 DM/kg franco u plastičnim vrećama. ŠOBA iz Augsburga plaćao je 0,70 DM/kg fco utovareno, isto u plastičnim vrećama. Šveđani su plaćali marku i više od toga fco utovareno. Budući da je tadašnjoj državi nedostajalo deviza, one su se prodavale po znatno višoj cijeni nego li je to bilo po službenom tečaju. To se zvao »šticung« i tako se dolazilo do dobre cijene za »Mrežnicu«.

* * *

U Prilogu:1 (iz prethodnoga rada) prikazali smo Popis proizvođača kiseloga kupusa iz 1982/1983. godine. Iz toga se vidi kojega je dana koji kooperant punio koji bazen (prvi, drugi, treći bazen). Popis je bio izvješten na oglasnoj ploči »Mrežnice« i prema redoslijedu punjenja vršeno je i vađenje kiseloga kupusa iz bazena. Svakoga se dana bilježilo koji se bazen izvadilo. Tako je kooperant, samo pogledom na navedeni po-

pis, mogao predvidjeti kada je on na redu za vađenje kiseloga kupusa. Dnevno se vadilo 2 do 4 bazena, tojest oko 800 plastičnih kaca težine 30 do 33 kg.

Ovaj Popis iz Priloga 1 i danas je važan. Važan je današnjim proizvođačima vakumiranoga kiseloga kupusa koji nemaju dovoljno svojih bazena za kiseljenje. Na tom će Popisu pronaći bazene koji se ne koriste, a možda bi ih vlasnici ustupili za korištenje (uz odgovarajuću nadoknadu).